Cum să ne gândim mai mult la sex

Alain de Botton

THE SCHOOL OF LIFE

VELLANT
CĂRȚI ÎNSEMNATE.

Nu ne gândim suficient de mult la sex, iar atunci când ne gândim, o facem într-un mod greşit.

Asta susţine **Alain de Botton** în această carte extrem de onestă, concepută pentru a ne ajuta să înţelegem una dintre experienţele umane cele mai intime şi totodată cele mai năucitoare: sexul. Puţini dintre noi se simt perfect normali când vine vorba de experienţa sexuală, iar ceea ce se presupune că ar trebui să simţim rareori corespunde realităţii. Această carte susţine că pentru secolul al XXI-lea este definitoriu echilibrul dintre dragoste şi dorinţă, aventură şi devotament. Discutând subiecte precum fetişismul, adulterul sau pornografia, **Alain de Botton** dezbate problemele sexualităţii moderne oferindu-ne o perspectivă care ne ajută să ne gândim mai profund şi mai înţelept la sex.

Într-o epocă a confuziei morale şi practice, cărţile de autocunoaştere au nevoie iminentă de regândire şi reabilitare. Colecţia **The School of Life** susţine această direcţie discutând o serie de probleme ale vieţii, printre care sănătatea mintală, banii, cariera, tehnologia şi nevoia de a schimba lumea.

Alain de Botton,
Coordonatorul colecţiei

ALAIN DE BOTTON este autorul a numeroase bestselleruri internaţionale, precum *Consolările filozofiei* (2000), *Cum îţi poate schimba viaţa Proust* (1997), *Arhitectura fericirii* (2006) sau *Religia pentru atei* (2012). În 2008 fondează la Londra **The School of Life**, o organizaţie care propune un tip alternativ de educaţie, axat pe experienţele vieţii de zi cu zi. În 2009 a fondat Living Architecture, o iniţiativă socială care revoluţionează ideea de spaţiu de vacanţă, încurajând totodată arhitectura contemporană.

THE SCHOOL OF LIFE

www.vellant.ro
9 789731 984155

ALAIN
DE BOTTON

Cum să ne gândim mai mult la sex

Traducere din limba engleză
de Mihaela Ghiță

VELLANT
CĂRȚI ÎNSEMNATE.

Redactor: Andreea Costăchescu
DTP: Ofelia Coşman

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BOTTON, ALAIN D
Cum să ne gândim mai mult la sex / Alain de Botton ; trad.: Mihaela Ghiţă. - Bucureşti : Vellant, 2014
ISBN 978-973-1984-15-5

I. Ghiţă, Mihaela (trad.)

613.88

Titlul original: *How to Think More about Sex*
Copyright © The School of Life, 2012
First published 2012 by Macmillan
an imprint of Pan Macmillan
a division of Macmillan Publishers Limited

© 2014 Editura Vellant

Toate drepturile asupra versiunii în limba română aparţin Editurii Vellant.

Editura Vellant
Splaiul Independenţei 319
Sector 6, Bucureşti
www.vellant.ro

I. Introducere

1.

Se întâmplă rar să trecem prin viaţă fără să simţim – de obicei agonizând în secret, poate la sfârşitul unei relaţii, sau poate atunci când stăm întinşi lângă partenerul nostru, frustraţi, incapabili să adormim – că suntem cumva ciudaţi când vine vorba de sex. E un domeniu în privinţa căruia majoritatea nutrim în adâncul inimii sentimentul că suntem ieşiţi din comun. În ciuda faptului că e una dintre cele mai intime activităţi omeneşti, sexul este, chiar şi aşa, înconjurat de o suită de idei consfinţite de societate care codifică modul în care oamenii normali trebuie să se raporteze afectiv şi practic la această problemă.

Adevărul este, însă, că puţini dintre noi sunt cât de cât normali din punct de vedere sexual. Aproape toţi suntem bântuiţi de vinovăţie şi de nevroze, de fobii şi de dorinţe perturbatoare, de indiferenţă şi dezgust. Niciunul dintre noi nu abordează sexul aşa cum ar trebui, cu atitudinea veselă, onestă, neobsesivă, consecventă, echilibrată, cu care ne torturăm singuri închipuindu-ne că sunt dăruiţi alţi oameni. Suntem toţi pervertiţi sexual – dar numai în raport cu nişte idealuri de normalitate foarte denaturate.

Având în vedere cât de firesc a ajuns să fii ciudat, este regretabil cât de rar se întâmplă ca realităţile vieţii noastre sexuale să ajungă în domeniul public. Aproape tot ce suntem din punct de vedere sexual rămâne imposibil de comunicat cu vreunul

dintre acei oameni care ne-am dori să ne aprecieze. Bărbaţii şi femeile care iubesc vor ascunde instinctiv o mare parte dintre dorinţele care îi animă dintr-o teamă, adesea îndreptăţită, de a nu le provoca partenerilor un dezgust intolerabil. S-ar putea să preferăm să murim fără să fi avut anumite conversaţii.

Prioritatea unei cărţi filozofice despre sex pare evidentă: nu să ne înveţe cum să facem sex mai pasional şi mai des, ci, mai degrabă, să ne sugereze cum, printr-un limbaj comun, am putea începe să ne simţim mai puţin stingheriţi când vine vorba de sexul pe care fie tânjim să-l facem, fie ne chinuim să-l evităm.

2.

Oricare ar fi natura stânjenelii pe care o resimţim în preajma sexului, aceasta este de obicei agravată de ideea că trăim într-o epocă emancipată – şi, drept urmare, ar fi trebuit ca până acum să fi început să considerăm sexul o chestiune simplă şi nederanjantă.

Povestea standard a eliberării noastre din lanţuri sună cam aşa: vreme de mii de ani, peste tot în lume, din pricina unei combinaţii diabolice de bigotism şi cutume sociale pedante, oamenii au fost chinuiţi de un sentiment de confuzie şi de vinovăţie în privinţa sexului. Unii credeau că o să le cadă mâinile dacă se masturbează. Că o să ardă în cazane cu ulei pentru că au privit îndelung la glezna cuiva. N-aveau nici cea mai vagă idee despre ce este o erecţie sau un clitoris. Erau pur şi simplu ridicoli.

Apoi, undeva între Primul Război Mondial şi lansarea lui Sputnik 1, lucrurile s-au schimbat în bine. În sfârşit, oamenii au început să poarte bikini, să recunoască că se masturbează, au devenit capabili să menţioneze cunnilingusul în contexte sociale,

au prins gustul filmelor porno și s-au relaxat cu totul în privința unui subiect care fusese, în mod aproape inexplicabil, sursa unor frustrări nevrotice inutile de-a lungul întregii istorii a omenirii. A putea întreține relații sexuale cu încredere și bucurie a devenit o așteptare la fel de firească pentru evul modern pe cât fuseseră îngrijorarea și vinovăția în epocile anterioare. Sexul a ajuns să fie perceput ca o distracție utilă, reconfortantă și energizantă fizic, cam ca tenisul – ceva pe care toți ar trebui să-l facem, cât de des putem, pentru a mai atenua din stresul vieții moderne.

Această poveste despre iluminare și progres, oricât de flatantă ar fi la adresa rațiunii și a sensibilităților noastre păgâne, ocolește în mod convenabil un adevăr imuabil: sexul nu e ceva față de care să ne putem simți vreodată cu adevărat emancipați. Nu a fost doar o coincidență faptul că sexul ne-a tulburat într-atât vreme de mii de ani: dictatele religioase represive și tabuurile sociale au izvorât din aspecte ale firii omenești care acum nu pot fi pur și simplu șterse cu buretele. Suntem deranjați de sex pentru că sexul este esențialmente o forță perturbatoare, copleșitoare și nebunească, ce contravine fundamental majorității ambițiilor noastre, o forță aproape imposibil de integrat discret într-o societate civilizată.

În ciuda eforturilor noastre susținute de a-l scoate de sub incidența extravaganței, sexul nu va fi niciodată nici simplu, nici plăcut în felurile pe care ni le-am dori. În esența lui, sexul nu este democratic și nici amabil; este intim legat de cruzime, de exces și de dorința de a subjuga și de a umili. Sexul refuză să fie așezat frumos deasupra iubirii, așa cum ar trebui. Oricât am încerca să-l îmblânzim, sexul are tendința recurentă de a ne da viețile peste cap: ne împinge să ne distrugem relațiile, ne amenință productivitatea și ne obligă să stăm până târziu în cluburi de noapte vorbind cu oameni care nu ne plac, dar ale căror

abdomene dezgolite ne dorim să le atingem. Sexul rămâne într-un conflict absurd şi poate ireconciliabil cu unele dintre cele mai nobile crezuri şi valori omeneşti. În mod deloc surprinzător, cea mai mare parte a timpului nu avem altă opţiune decât să-i înăbuşim pretenţiile. Ar trebui să acceptăm faptul că sexul este, prin natura sa, cam ciudat, în loc să ne învinovăţim pentru că nu dăm curs în moduri mai normale impulsurilor sale derutante.

3.

Manualele de sex, de la *Kama Sutra* la *Bucuria sexului*[1], au în comun localizarea problemelor ce ţin de sexualitate în sfera fizică. Sexul va fi mai bun – ne asigură toate în fel şi chip – atunci când vom stăpâni poziţia lotusului, când vom învăţa să folosim în mod ingenios cuburile de gheaţă sau dacă vom aplica tehnici consacrate pentru a obţine orgasme sincronizate.

Dacă uneori ne enervăm pe astfel de manuale poate fi din pricină că – dincolo de discursul lor încurajator şi de diagramele ajutătoare – par insuportabil de umilitoare, aşteptându-se să luăm în serios ideea că sexul ne dă bătăi de cap în principal pentru că nu am încercat stimularea anală sau nu ne-am prins cum funcţionează metoda Karezza[2]. Însă acestea sunt aventuri aflate la capătul voluptuos al spectrului sexualităţii umane, ce desfid provocările cu care ne confruntăm în mod normal.

Pentru majoritatea dintre noi, adevăratul motiv de îngrijorare nu este cum să facem sexul şi mai plăcut cu un partener care

---

[1] *The Joy of Sex*, manual de sex ilustrat aparţinându-i autorului britanic Alex Confort, publicat în 1972. (*n.t.*)

[2] Metodă elaborată de John Humphrey Noyes în 1884, bazată pe practica tantrică a continenţei sexuale prin care cuplul intensifică senzaţiile din timpul actului sexual prin controlul orgasmului. (*n.t.*)

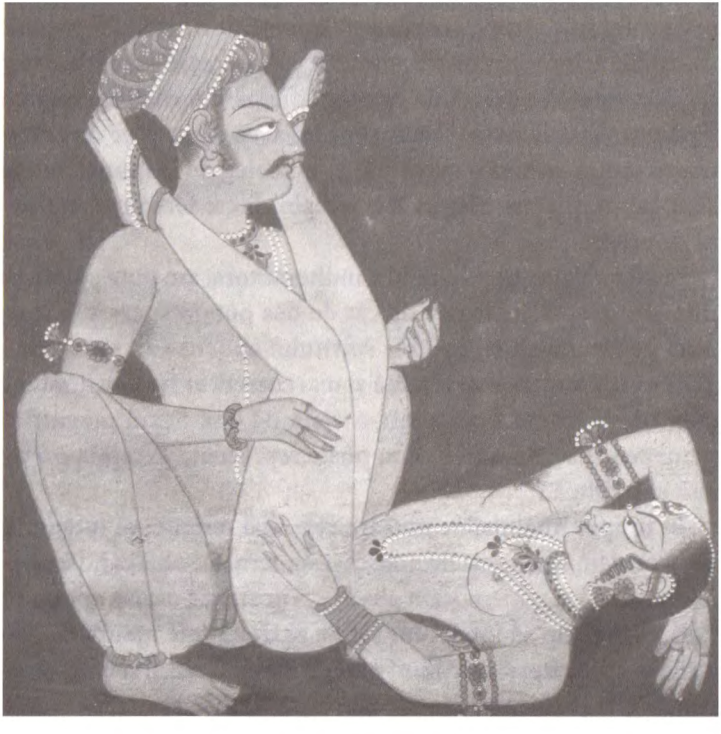

Cele mai presante probleme cu care ne confruntăm când vine vorba de sex au arareori ceva de-a face cu tehnica. *Kama Sutra*, India, sfârşitul secolului al XVIII-lea.

este deja dornic să petrecem împreună câteva ore pe un divan încercând poziții inedite, învăluiți în miros de iasomie și în cântecul păsărilor colibri. Mai curând ne îngrijorează cât de problematic a devenit sexul cu partenerul nostru de o viață din pricina resentimentelor reciproce legate de îngrijirea copiilor ori de bani; sau dependența noastră de pornografie pe internet; sau faptul că părem să ne dorim să facem sex numai cu oameni pe care nu-i iubim; sau că, având o aventură cu un coleg de la muncă, i-am frânt inima și i-am distrus iremediabil încrederea partenerului de viață.

În fața acestor probleme și a multor altora, am putea pune la îndoială așteptările legate de cât de des putem spera să avem parte de sex reușit și, contrar spiritului epocii, am putea concluziona că o abordare mai realistă și mai corectă ar fi să ne limităm ambițiile la câteva ocazii într-o viață de om. Sexul magnific, asemenea fericirii, dacă vrem, poate reprezenta excepția prețioasă și sublimă.

În timpul întâlnirilor noastre cele mai fericite, se întâmplă rar să ne dăm seama cât de norocoși suntem. De abia când înaintăm în vârstă și rememorăm obsesiv și nostalgic câteva episoade erotice începem să înțelegem cât de zgârcită este natura cu darurile ei și, ca atare, ce triumf extraordinar și rar al biologiei, al psihologiei și al sincronizării este o partidă de sex cu adevărat satisfăcătoare.

Aproape toată viața noastră, sexul pare condamnat să rămână înecat în dor și stinghereală. Orice ne-ar promite manualele, adevărul este că majoritatea dilemelor pe care sexul ni le pricinuiește nu au soluții. O carte de dezvoltare personală utilă pe această temă ar trebui, așadar, să se concentreze asupra managementului durerii mai degrabă decât asupra eliminării acesteia; ar trebui să aspirăm să găsim varianta literară a unui centru de

îngrijiri paliative, nu a unui spital. Însă, chiar dacă nu ne putem aştepta ca nişte cărţi să ne alunge problemele, ele ne pot oferi, totuşi, ocazia de a ne elibera de tristeţe şi de a descoperi o confirmare publică a suferinţelor noastre. Cărţile continuă să îşi păstreze un rol în a ne oferi mementouri consolatoare că nu suntem singurii care se confruntă cu obstacolele umilitoare şi stranii ce decurg din faptul că deţinem în mod inevitabil un apetit sexual.

II. Plăcerile sexului

I. Erotism şi singurătate

1.

Înainte de a analiza numeroasele probleme pe care ni le pricinuieşte sexul, merită să facem un ocol pentru a ne uita la reversul medaliei, punându-ne întrebarea – nici pe departe atât de evidentă pe cât ar părea – de ce este sexul, uneori, o activitate atât de plăcută şi de dătătoare de satisfacţii.

În măsura în care epoca noastră este preocupată de acest subiect, ea tinde să emită o explicaţie atotcuprinzătoare ce decurge din biologia evoluţionistă. Această disciplină, omniprezentă în lumea modernă, ne informează că fiinţele umane, asemeni tuturor celorlalte animale, sunt programate genetic să se reproducă şi au nevoie de plăcerile sexului ca răsplată a eforturilor imense pe care le depun pentru a-şi căuta un partener şi a creşte copii împreună cu acesta.

Conform biologiei evoluţioniste, ceea ce nouă ni se pare sexy nu este, în realitate, decât o reflexie a ceva care va contribui la perpetuarea speciei. Ne putem simţi atraşi de inteligenţă, pentru că aceasta denotă o calitate importantă pentru supravieţuirea puilor noştri. Ne place să vedem că oamenii dansează bine, căci asta denotă o vigoare care se va dovedi utilă când va veni vorba de protejarea următoarei generaţii. Ceea ce societatea consideră a fi o persoană „atrăgătoare" este, de fapt, o persoană despre care subconştientul intuieşte că va fi rezistentă la infecţii şi va naşte fără complicaţii.

În mod clar, această teză evoluționist-biologică nu este greșită. Ea este, însă, obtuză, face abstracție de experiențele noastre sexuale reale și, în fine, e puțin cam plictisitoare. Deși reușește să explice rațiunea existenței sexului, reușește într-o prea mică măsură să facă lumină asupra motivațiilor noastre conștiente de a dori să ne culcăm cu anumiți oameni sau asupra gamei de plăceri pe care le obținem făcând-o. Biologia evoluționistă ne poate furniza o motivație generală pentru faptele noastre, dar nu enunță niciun motiv care ne-ar putea face să invităm pe cineva la masă ca mai apoi să-i desfacem nasturii de la blugi pe canapea – și, în această idee, nu ne oferă o explicație foarte satisfăcătoare pentru care sexul ar trebui să conteze pentru noi ca ființe cugetătoare.

2.

În căutarea unei explicații cu care să ne identificăm mai ușor, ne-am putea concentra pentru început asupra unui moment special în ritualul curtării, unul a cărui rememorare, chiar și după mulți ani, va fi aproape întotdeauna însoțită de un sentiment de însuflețire unic: prima dată când ne-am sărutat, mărturisindu-ne astfel fizic și deschis atracția față de cineva anume.

Se poate să se fi întâmplat într-o mașină după o cină prelungită, în timpul căreia de abia ne-am atins de mâncare, sau pe hol, la sfârșitul unei petreceri, ori poate, din senin, înainte de a ne despărți la intrarea într-o gară, fără să ne pese câtuși de puțin de navetiștii care treceau pe lângă noi în toate direcțiile. Se poate să nu fim noi mari meșteri ai vorbelor, dar atunci când povestim cum ne-am cunoscut și cum am ajuns să ne sărutăm prima oară, arareori suntem plictisitori.

Acest prim moment, care ne transformă definitiv din semi-necunoscuți în cunoștințe intime, ne emoționează pentru că marchează o victorie asupra singurătății. Plăcerea pe care o resimțim nu pornește doar din stimularea terminațiilor nervoase și din satisfacerea unei nevoi biologice; ea decurge și din bucuria pe care ne-o dă ieșirea, chiar și pentru foarte puțin timp, din izolarea noastră într-o lume rece și anonimă.

Această izolare este un lucru pe care toți ajungem să-l cunoaștem odată cu sfârșitul copilăriei. Dacă avem noroc, pornim în viață suficient de confortabil, într-o stare de uniune fizică și emoțională cu o mamă devotată. Stăm lipiți de pielea ei, goi, îi auzim bătăile inimii, îi vedem încântarea când ne privește cum nu facem altceva decât niște băşicuțe de salivă, cu alte cuvinte, decât să ființăm. Dar lovim cu lingura de tăblia mesei și stârnim hohote de râs. Ne sunt gâdilate degetele și firișoarele de păr de pe creștet ne sunt mângâiate, mirosite și sărutate. Nici măcar nu trebuie să vorbim. Nevoile noastre sunt interpretate cu grijă; sânul este acolo oricând vrem.

Apoi, treptat, începe decăderea. Sfârcul ne este luat de la gură și suntem convinși cu veselie să facem trecerea la orez și bucățele de pui. Corpul nostru fie încetează să placă, fie nu mai poate fi expus cu nonșalanță. Începem să ne rușinăm de ciudățeniile noastre. Zone tot mai extinse ale eului nostru exterior le sunt interzise spre atingere celorlalți. Totul începe cu organele genitale, apoi se extinde cuprinzând abdomenul, ceafa, urechile și subsuorile, până când tot ce ni se mai permite este să ne îmbrățișăm uneori, să ne strângem mâinile sau să ne pupăm pe obraz. Semnele satisfacției pe care existența noastră le-o produce altora se împuținează, iar entuziasmul lor începe să fie corelat cu eficiența de care dăm dovadă. Ceea ce îi interesează de-acum este ceea ce *facem* mai degrabă decât ceea ce *suntem*. Profesorii

noştri, care altădată ne încurajau atât de fervent desenele neclare cu buburuze şi mâzgăliturile cu drapelele lumii, par să se bucure doar de rezultatele pe care le obţinem la examene. Indivizi binevoitori ne spun în faţă că a cam venit vremea să începem să facem bani, iar societatea ne tratează cu bunăvoinţă sau din contră, în funcţie de eficienţa cu care reuşim să facem acesţi bani sau nu. Începe să trebuiască să avem grijă ce spunem şi cum arătăm. Sunt aspecte ale înfăţişării noastre care ne indignează şi ne înspăimântă şi pe care simţim nevoia să le ascundem de ceilalţi cheltuind bani pe haine şi tunsori. Creştem ajungând nişte creaturi neîndemânatice, greoaie, ruşinoase şi anxioase. Devenim adulţi, alungaţi definitiv din paradis.

Însă, în adâncul sufletului, nu uităm niciodată cu adevărat nevoile cu care ne-am născut: să fim acceptaţi aşa cum suntem, indiferent de ceea ce facem; să fim iubiţi prin mijlocirea trupului nostru; să fim cuprinşi în braţe; să le provocăm altora încântare cu mirosul pielii noastre – toate aceste nevoi se află în spatele căutării noastre idealiste după cineva pe care să-l sărutăm şi cu care să ne culcăm.

3.

Haide să ne imaginăm nişte paşi în povestea unei perechi aflate în etapa primei seducţii şi ca atare să le analizăm plăcerile în raport cu această teză despre singurătate. Să începem prin a ni-i imagina pe cei doi într-o cafenea, la ora unsprezece, într-o sâmbătă seara, într-o metropolă, mâncând îngheţată după ce au fost la un film.

Există, fără îndoială, o explicaţie biologică pentru excitaţia sexuală pe care o resimt cei doi, legată de o poveste subconştientă despre reproducţie şi genetică, însă bărbatul şi femeia sunt

excitaţi şi de depăşirea numeroaselor oprelişti în calea intimităţii existente în viaţa de zi cu zi – şi asupra acestei dimensiuni ne putem concentra pentru a explica cea mai mare parte a erotismului pe care îl vor trăi în drumul spre dormitor.

Sărutul – acceptare

Cu linguriţa în mână, femeia descrie un concediu pe care şi l-a petrecut de curând în Spania alături de sora ei. În Barcelona, spune ea, au vizitat un pavilion conceput de Mies van der Rohe şi au luat masa într-un restaurant marocan unde se serveau fructe de mare. Bărbatul îi simte piciorul lângă al lui, mai precis elasticitatea dresurilor ei negre întinse sub tivul fustei gri cu galben. Când ea este în toiul relatării unei anecdote despre Gaudí, el îşi apropie faţa de a ei, gata să bată în retragere dacă ea ar da cel mai mic semn de teamă sau dezgust – însă apropierea este întâmpinată, spre încântarea lui, cu un zâmbet cald şi încurajator. Femeia închide ochii şi amândoi înregistrează combinaţia unică, neaşteptată, de umezeală şi piele pe buze.

Plăcerea momentului poate fi înţeleasă doar analizând contextul mai larg: indiferenţa copleşitoare pe fondul căreia survine orice sărut. Este aproape de la sine înţeles că majoritatea oamenilor cu care ne întâlnim nu vor fi doar neinteresaţi să facă sex cu noi, ci de-a dreptul revoltaţi de idee. Nu avem altă opţiune decât să păstrăm permanent o distanţă de minim şaizeci sau, şi mai bine, de nouăzeci de centimetri între noi şi ei, pentru a transmite cât se poate de limpede că eurile noastre compromise nu au nici cea mai mică intenţie să le invadeze spaţiul personal.

Atunci vine sărutul. Universul profund intim al gurii – cavitatea întunecată, umedă, în care de obicei nu intră nimeni în afară de dentistul nostru, unde limba domneşte peste un

microcosmos la fel de tăcut și de necunoscut precum burta unei balene – se pregătește acum să se dăruiască altcuiva. Limba, care nu a nutrit nicio așteptare de a se întâlni cu o compatrioată, se apropie cu delicatețe de un alt membru al aceleiași specii, avansând cu ceva din teama și curiozitatea manifestate de un aborigen la întâlnirea cu primul aventurier european. Cavitățile și netezimile de pe interiorul obrajilor, până atunci considerate cât se poate de personale, se revelează ca având omoloage. Limbile se prind într-un dans al cunoașterii. O persoană îi poate linge dinții celeilalte ca și cum ar fi ai săi.

Ar putea suna dezgustător și chiar asta e ideea. Tot ceea ce este erotic este în același timp, cu persoana nepotrivită, revoltător, și tocmai asta face momentele erotice atât de intense: exact în momentul în care dezgustul ar putea atinge apogeul, primim încurajare și permisiune. Caracterul privilegiat al uniunii dintre doi oameni este consimțit printr-un gest care, cu altcineva, i-ar fi îngrozit pe amândoi.

Pe de altă parte, dacă am trăi într-o cultură diferită, în care acceptarea ar fi semnalată în cu totul alte moduri – de exemplu, una în care o pereche care ar dori să-și ofere dovezi de afecțiune reciprocă ar mânca împreună un fruct de papaya sau și-ar atinge unul celuilalt unghiile de la picioare – aceste gesturi ar putea căpăta, la rândul lor, încărcătură erotică. Sărutul este plăcut datorită receptivității senzoriale a buzelor noastre, dar n-ar trebui să pierdem din vedere faptul că o mare parte din excitația pe care o resimțim nu are nimic de-a face cu dimensiunea fizică a actului: ea izvorăște din simpla înțelegere a faptului că altcineva ne place foarte mult, un mesaj care ne-ar încânta chiar dacă ne-ar parveni prin intermediul unui alt mijloc. Dincolo de sărutul în sine, semnificația lui este cea care ne interesează – fapt pentru care dorința de a ne săruta cu cineva poate fi redusă considerabil

(aşa cum se întâmplă, de exemplu, atunci când cei doi iubiţi sunt deja căsătoriţi cu alţi oameni) printr-o declarare a dorinţei respective – o mărturisire care poate fi ea însăşi atât de erotică, încât să facă sărutul în sine superfluu.

Dezbrăcarea – sfârşitul ruşinii

Bărbatul şi femeia iau maşina până la apartamentul ei situat într-o parte a oraşului pe care el nu o cunoaşte foarte bine şi împreună urcă în tăcere până la etajul al treilea. Înăuntru, draperiile sunt trase în lături, iar dormitorul este învăluit în lumina portocalie a unui felinar stradal. Cei doi se mai sărută o dată lângă un bufet. Încurajat de intimitate, el îi desface copcile de la bluza bej iar ea îi descheie nasturii de la cămaşa albastră. Gesturile le devin tot mai nerăbdătoare. El se întinde până la spatele ei şi se luptă stângaci cu încheietoarea sutienului. Cu un zâmbet iertător văzându-l atât de nepriceput, ea îşi duce braţele la spate să-l ajute. Câteva minute mai târziu, cei doi se văd unul pe celălalt goi pentru prima dată şi încep să-şi mângâie tandru unul altuia coapsele, fesele, umerii, abdomenele şi sfârcurile.

Nu poate fi o coincidenţă faptul că în Cartea Facerii, una dintre pedepsele capitale abătute de Dumnezeu asupra lui Adam şi a Evei la izgonirea din Paradis este sentimentul ruşinii faţă de propriul trup. Zeitatea iudeo-creştină a decretat ca cei doi ingraţi să se simtă de-a pururi stânjeniţi să-şi expună trupurile în public. Orice părere am avea despre originile biblice ale acestui sentiment de ruşine trupească, este evident faptul că nu purtăm haine doar pentru a ne ţine de cald, ci şi – şi poate în primul rând – de teama de a nu le provoca altora repulsie la vederea cărnii noastre. Trupurile noastre nu arată aproape niciodată aşa cum ni le-am dori; chiar şi în cele mai atrăgătoare şi atletice

momente ale tinereții noastre se întâmplă deseori să avem câte o listă lungă de trăsături pe care am prefera să le modificăm. Însă această anxietate are la bază ceva mai existențial decât o simplă nemulțumire cosmetică. E ceva esențialmente stânjenitor în expunerea oricărui tip de trup de adult gol – cu alte cuvinte, a oricărui trup capabil să dorească și să fac sex – în fața unui martor.

Nu a fost mereu așa. Rușinea începe în adolescență. Pe măsură ce trupurile ni se maturizează și devin pregătite fizic pentru sex, conștientizăm riscul de a părea obsceni dinaintea ochilor nepotriviți. Are loc o sciziune între eurile noastre publice, pe de o parte, și indentitățile noastre sexuale și intime, pe de altă parte. O mare parte din cine suntem ca adulți, de la fanteziile noastre sexuale până la picioarele desfăcute, devine imposibil de împărtășit cu aproape toți cei pe care îi cunoaștem.

Să ne întoarcem la bărbatul din cuplul nostru, care în acest moment îi suge pătimaș degetele partenerei. Pentru el, sciziunea eurilor și sentimentul de rușine au început la jumătatea celui de al paisprezecelea an de viață. Cu o lună înainte, se juca fericit în grădină de-a cowboyii și indienii împreună cu fratele lui și își vizita cu drag bunica iubită; în luna următoare, nu-și mai dorea decât să rămână în camera lui, cu draperiile trase, și să se masturbeze rememorând profilului unei femei pe care o zărise când ieșea dintr-un chioșc de ziare. Era imposibil să împace dorințele care îl animau cu așteptările celorlalți de la el. Era acceptabil pentru epoca în care trăia să se țină de mână cu o fată pe care o simpatiza, ba chiar și să o sărute, la o adică, dar astfel de activități inofensive și inocente nu păreau să aibă mare lucru în comun cu depravarea macabră ce se desfășura zilnic în imaginația lui scăpată de sub control. Nu a trecut mult, și a început să viseze la orgii și sex anal, obsedat să facă rost de pornografie hard-core și fantazând despre cum avea să-și lege profesoara de matematică

şi s-o siluiască. Cum să mai fie el un băiat binecrescut? Ruşinea l-a făcut să-şi construiască un eu interior pe care se temea că nu avea să-l poată prezenta nimănui niciodată.

Ceva asemănător i se întâmplase şi partenerei, acum aşezată în genunchi dinaintea lui. La treisprezece ani, şi ea a suferit o transformare. Înainte îi plăcea să brodeze, să călărească şi să facă pandişpan. Apoi, peste noapte aproape, hobby-urile ei s-au redus la unul singur: să se încuie în baie, să se întindă pe podea, să-şi dea jos chiloţeii şi să se privească în oglinda cea mare în timp ce se masturbează. Cum să se potrivească o astfel de activitate cu ceea ce ştiau ceilalţi despre ea? Avea cum să existe cineva care să o accepte cu totul? În momentele de vinovăţie şi de epuizare de după atingerea orgasmului, împărtăşea din suferinţa Evei lui Masaccio, izgonită din Rai de o zeitate severă.

Ceea ce se petrece acum între cei doi în dormitor este, aşadar, un act de reconciliere reciprocă între două euri sexuale tainice, care ies în sfârşit din însingurarea păcătoasă. Cei doi convin tacit să nu pomenească ciudăţenia stupefiantă a formelor lor fizice şi a dorinţelor lor trupeşti; ei acceptă fără ruşine ceea ce altădată părea atât de ruşinos. Prin mângâierile pe care şi le dăruiesc, cei doi se recunosc mânaţi în direcţii stranii, şi totuşi compatibile. Ceea ce au de gând contravine flagrant comportamentului pe care lumea civilizată îl aşteaptă de la ei – întinând, de exemplu, amintirea bunicilor – dar nu mai pare nici imoral, nici bizar. În fine, în semiîntuneric, cei doi îşi pot mărturisi numeroasele lucruri nemaipomenite şi nebuneşti pe care faptul de a avea un trup îi face să şi le dorească.

În timpul sexului, ne întoarcem (pentru scurt timp) de unde am plecat. Masaccio, *Adam și Eva izgoniți din Paradis*, *cca* 1427.

Excitația - autenticitate

Cei doi se întind pe pat și continuă să se mângâie. El îi vâră mâna între picioare și apasă cu delicatețe, constatând cu mare bucurie că e udă. În același timp, ea întinde mâna către el și înregistrează o satisfacție comparabilă descoperind rigiditatea extremă a penisului său.

Motivul pentru care astfel de reacții fiziologice dau o asemenea satisfacție emoțională (și sunt, concomitent, atât de erotice) este acela că ele semnalează un gen de aprobare care rezidă complet în afara oricărei manipulări raționale. Erecțiile și lubrifierea pur și simplu nu pot fi induse prin puterea voinței și sunt, ca atare, niște indicatori ai interesului deosebit de autentici și de onești. Într-o lume care abundă în entuziasmări mimate, în care adesea este greu să ne dăm seama dacă oamenii ne plac cu adevărat sau dacă se poartă frumos cu noi doar din obligație, vaginul umed și penisul rigid reprezintă niște agenți ai sincerității neechivoci.

Aceste reacții involuntare sunt atât de minunate, încât, după ce fac dragoste, cei doi le vor discuta în raport cu prima parte a serii petrecute la cafenea. El o va întreba cu o privire ușor năstrușnică dacă era udă atunci când îi povestea despre călătoria la Barcelona împreună cu sora ei. Iar ea îi va răspunde, zâmbind, că da, bineînțeles că fusese, tot timpul, încă din clipa când se așezaseră și comandaseră băuturile și înghețata. La rândul lui, bărbatul îi va mărturisi că penisul lui era întărit în spatele penselor pantalonilor – producând un nou val de excitare reciprocă la gândul că, la adăpostul conversației lor cuminți, trupurile trăiau deja o dorință ce preceda cu mult interacțiunea lor socială de suprafață.

Momentele în care sexul ne copleșește eurile raționale au obiceiul binecunoscut de a fi erotice. După alte câteva săptămâni,

perechea noastră va merge la mare peste week-end. Sâmbătă seara, în camera de hotel, după o zi de plajă şi de înot, cei doi vor sta de vorbă întinşi în pat şi într-un final vor aborda şi subiectul fanteziilor sexuale. Amândoi vor recunoaşte că le plac uniformele. El îi va spune cât de mult îi surâde ideea unei asistente medicale demne şi severe, îmbrăcată într-un halat alb, cuminte; ea va mărturisi – aruncându-i un zâmbet provocator în timp ce priveşte pe fereastră – că uneori o excită bărbaţii în costume de stofă elegante, şi în mod special genul acela de directori tineri bine îmbrăcaţi, care traversează străzile oraşului cu un aer concentrat şi serios, ţinând în mână servieta şi ziarul *Financial Times*.

Erotismul unor astfel de uniforme izvorăşte din discrepanţa dintre controlul raţional pe care îl simbolizează şi patima sexuală neînfrânată ce poate, chiar şi numai în imaginaţie, să preia controlul asupra lui. În majoritatea timpului, cei cu care intrăm în contact zilnic – de la doctori şi asistente medicale, la directori financiari şi contabili – nu se umezesc şi nici nu li se întăreşte când stau de vorbă cu noi; nici măcar nu ne-au remarcat cu adevărat şi mai mult ca sigur că nu sunt pe punctul de a întrerupe o procedură medicală sau de a anula o conferinţă telefonică de dragul nostru. Indiferenţa lor impersonală ne poate părea dureroasă şi umilitoare – de unde şi atracţia specială a fanteziei în care viaţa se întoarce cu susul în jos, iar priorităţile ei pot fi inversate. În jocurile erotice, avem capacitatea de a rescrie scenariul: acum asistenta vrea să faceţi dragoste cu atâta disperare, încât a şi uitat că venise să ia o probă de sânge; corporatistul, făcând pentru prima dată complet abstracţie de tranzacţiile financiare, mătură cu mâna computerele de pe tăblia biroului şi se pierde într-un sărut pătimaş. În timp ce facem sex fierbinte în cabina imaginară a unei toalete de spital sau pe pardoseala

unei magazii de consumabile imaginare, intimitatea câştigă – la nivel simbolic, cel puţin – dominaţia asupra statutului social şi a responsabilităţii.

Multe circumstanţe concrete au un potenţial erotic neaşteptat prin ele însele. Aşa cum uniformele pot trezi pofta trupească prin trimiterea la încălcarea regulilor, la fel – şi din considerente asemănătoare – poate fi excitant să ne închipuim o partidă de sex într-un colţ tainic din biblioteca universităţii, în garderoba unui restaurant sau într-un compartiment de tren. Transgresiunea noastră sfidătoare ne poate da o senzaţie de putere ce transcende sfera sexualităţii. A face sex în toaleta din spate a unui avion plin de oameni de afaceri înseamnă a încerca să răsturnăm ierarhia obişnuită, introducând elementul dorinţei într-o atmosferă în care disciplina strictă domină în general asupra dorinţelor noastre personale. La zece mii de metri înălţime, la fel ca şi în separeul de la birou, victoria intimităţii pare mai dulce, iar plăcerea noastră se intensifică în consecinţă. Numim fantezia din toaleta avionului „sexy", dar ceea ce vrem să spunem în realitate este că ne excită faptul că am depăşit un soi de alienare care altfel se dovedea apăsătoare.

În mod limpede, erotismul se manifestă cel mai puternic la întretăierea dintre sfera formală şi intimitate. E ca şi cum am avea nevoie să ni se reamintească existenţa convenţiilor pentru a aprecia cum se cuvine minunea de a fi neîngrădiţi sau să transcendem continuu graniţele eului nostru fragil pentru a percepe la adevărata intensitate calităţile locului în care ni s-a îngăduit accesul. Asta explică atracţia amintirilor primei nopţi petrecute cu un partener nou, când contrastul era cel mai frapant, dar şi, mai trist, lipsa de erotism pe care o resimţim pe o plajă de nudişti sau alături de un partener vechi care a uitat să-şi

ferească goliciunea de pericolele omniprezente ale nerecunoştinţei noastre rapace.

Grosolănia – iubire

În timp ce fac dragoste, femeia reuşeşte să-i transmită bărbatului, într-unul dintre modurile acelea subtile, aproape tacite, în care amanţii comunică uneori, că i-ar plăcea ca el s-o tragă de păr. La început el şovăie, nu pare un lucru „frumos" pe care să-l faci, dar e evident faptul că pe ea n-o mai interesează vreo definiţie standard a termenului respectiv. Aşa că îi apucă suviţele castanii în mâini şi trage cu brutalitate pe ritmul acuplării lor. Încurajat de entuziasmul ei, el îndrăzneşte apoi s-o insulte, în parte pentru că îl încearcă sentimente atât de tandre în ceea ce o priveşte. Cu la fel de multă afecţiune şi în culmea excitaţiei, ea îl acuză că e un ticălos, un intrus monstruos şi degradant. El o apucă brutal de umeri. A doua zi, pe spatele ei se vor vedea urme de zgârieturi.

Viaţa de zi cu zi ne impune constant să fim politicoşi. În general, nu putem câştiga respectul sau afecţiunea nimănui fără a reprima drastic tot ce este în aparenţă „rău" în noi: agresivitatea, nechibzuinţa, cupiditatea şi disprețul. Nu ne putem aştepta să fim acceptaţi de societate şi în acelaşi timp să ne dezvăluim întreaga varietate de gânduri şi sentimente. De aici şi interesul erotic pe care îl resimţim (mai degrabă o satisfacţie emoţională) atunci când sexul îi îngăduie eului nostru secret să se exhibe dinaintea unui martor – şi apoi să fie acceptat.

În prezenţa cuiva care pare pe deplin convins de decenţa noastră, îndrăznim să împărtăşim aspecte ale personalităţii noastre care altfel ne înspăimântă şi ne stânjenesc. Folosim cuvinte şi gesturi care ne-ar atrage eticheta de nebuni în cealaltă lume. Poate fi o dovadă de iubire să ţi se îngăduie să plesneşti pe

Un loc promițător pentru o partidă de amor.

cineva cu toată forța peste față sau să-l strângi cu putere de gât. În acest mod, partenerii noștri ne demonstrează faptul că știu că suntem esențialmente respectabili. Nu-i interesează că avem laturi mai întunecate; ei pot – asemenea părintelui ideal – să ne vadă pe de-a-ntregul, percepându-ne ca pe niște ființe eminamente bune. Ni se oferă ocazia extraordinară de a ne simți în largul nostru în propria piele atunci când un amant dispus și generos ne invită să rostim sau să facem cele mai îngrozitoare lucruri pe care ni le putem imagina.

Atunci când suntem noi înșine obiectul acestui tip de violență și grosolănie, putem resimți o plăcere la fel de mare și o anume senzație de putere, capabili fiind să hotărâm singuri cât de jigniți, de răniți și de dominați urmează să ne simțim. Ne petrecem atât de mult timp din viață fiind prost tratați de alții în lumea de zi cu zi, suntem atât de des forțați să ne supunem voinței rău intenționate a superiorilor noștri în momente alese de ei, încât poate fi cu adevărat eliberator să inversăm raportul de putere în propria noastră reprezentație teatrală, să ne supunem de bunăvoie, în împrejurări elaborate întru totul de noi și dinaintea cuiva care se întâmplă să fie, în esență, și amabil, și bun. Ne luptăm să ne învingem teama de propria vulnerabilitate lăsându-ne pălmuiți și insultați la cerere, savurând impresia de curaj și de putere pe care o căpătăm atunci când înfruntăm cele mai groaznice lucruri pe care cineva se poate gândi să ni le facă, supraviețuindu-le.

Sentimentul de loialitate care sudează un cuplu se poate adânci pe măsură ce grosolănia se extinde. Cu cât mai îngrozitoare credem că i-ar părea purtarea noastră societății permanent gata să ne critice – în care trăim în mod normal –, cu atât mai mult ne simțim ca și cum ne-am crea un paradis al acceptării reciproce. O astfel de grosolănie nu are nicio logică dintr-un

punct de vedere evoluţionist-biologic; doar printr-o lupă psihologică a ne lăsa pălmuiţi, strangulaţi, legaţi de un pat şi aproape violaţi începe să capete dimensiunea unei dovezi a acceptării.

Sexul ne eliberează vremelnic de sub imperiul dihotomiei chinuitoare, binecunoscută fiecăruia dintre noi încă din copilărie, murdar/ curat. Actul sexual ne purifică implicând cele mai impure laturi ale personalităţilor noastre în procesul său şi, ca atare, conferindu-le o nouă respectabilitate. Cea mai elocventă ilustrare a acestei afirmaţii o reprezintă momentul în care ne lipim lacom feţele, aspectele cele mai publice şi respectabile ale eului nostru, de părţile cele mai intime şi „impure" ale partenerilor noştri sexuali, sărutându-le, sugându-le şi vârându-ne limbile în ele şi astfel consfinţind simbolic aprobarea faţă de întreaga lor fiinţă, cam în acelaşi fel în care un preot reprimeşte un păcăit vinovat de nenumărate păcate în inima Bisericii Catolice printr-un sărut cast pe creştet.

Fetişism – bunăcuviinţă

Ambii membri ai cuplului nostru au fetişuri şi, în timp ce fac dragoste, iau act de ele şi le întreţes în excitaţia crescândă. Cuvântul fetiş este în mod normal asociat cu perversiunea, chiar cu patologicul, şi cu anumite articole de vestimentaţie sau trăsături fizice precum unghiile lungi, costumele din piele, măştile, lanţurile sau dresurile. Niciuna dintre acestea nu figurează, însă, pe lista de înclinaţii ale perechii noastre.

În sens clinic, fetişul se defineşte ca reprezentând un ingredient, adesea bizar prin natura sa, ce trebuie să fie prezent ca persoana să poată ajunge la orgasm. Primul şi cel mai cunoscut cercetător al fetişurilor a fost medicul şi sexologul austriac Richard von Krafft-Ebing, care, în cartea *Psychopatia Sexualis*,

publicată în 1886, identifica în jur de 230 de fetişuri diferite, printre care stigmatofilia (iubirea de tatuaje şi piercinguri), dacrifilia (iubirea de lacrimi), podofilia (iubirea de picioare), sthenolagnia (iubirea de muşchi) şi thilpsosis (iubirea de a fi ciupit).

Caracterul extrem al acestor exemple ne poate face să credem că numai nebunii au fetişuri, dar acest lucru nu este, evident, nici pe departe adevărat. Fetişurile nu trebuie să fie nici extreme, nici neinteligibile. Cu toţii suntem nişte fetişişti, într-un fel sau altul, dar cei mai mulţi dintre noi nişte fetişişti suficient de temperaţi încât să poată întreţine relaţii sexuale fără să recurgă la obiectele preferate. În această accepţiune mai largă, fetişurile sunt doar nişte simple detalii – adesea legate de un anume stil vestimentar sau de un element al anatomiei celuilalt – care ne evocă aspecte dezirabile ale naturii umane. Se poate ca originile precise ale înflăcărării noastre să fie nedesluşite, dar ele pot fi aproape întotdeauna identificate într-un aspect semnificativ al copilăriei: ne vom simţi atraşi de nişte lucruri anume fie pentru că ne evocă trăsăturile atrăgătoare ale unui părinte drag, fie pentru că, din contră, reuşesc cumva să alunge spectrul unei umilinţe ori spaime timpurii sau pentru că ne ajută să ne eliberăm de sub înrâurirea lui.

Misiunea de a ne înţelege propriile preferinţe în această privinţă ar trebui recunoscută ca parte integrantă a oricărui demers către autodescoperire. Ceea ce spunea Freud despre vise se poate spune şi despre fetişurile sexuale: ele reprezintă o cale regală către subconştient.

Bărbatul din cuplul nostru are un fetiş pentru un anume model de pantof. La începutul serii petrecute împreună, el a remarcat foarte încântat că femeia purta o pereche de mocasini fără toc, negri, comozi (de felul celor asociaţi adesea cu bibliotecarele şi şcolăriţele şi, în cazul de faţă, produşi de compania

italiană Marni), iar acum, în timp ce fac dragoste în pat, deși amândoi sunt complet goi în rest, el o roagă să se încalțe din nou cu ei ca să-și sporească plăcerea.

Pentru a explica de ce bărbatul se extaziază la vederea pantofilor partenerei, trebuie invocat tot trecutul lui. Mama lui fusese o actriță de succes care se îmbrăca în haine țipătoare și deocheate; îi plăceau în mod deosebit imprimeurile tip leopard, lacul de unghii mov și tocurile foarte înalte. În mod semnificativ, ea lăsa foarte limpede să se înțeleagă și că nu-și prea are fiul la inimă. Nu-l lăuda niciodată și nici nu-i oferea vreo dovadă de afecțiune, revărsându-și întreaga atenție asupra surorii lui mai mari și a diverșilor ei amanți. Nu-i citea băiatului povești la culcare și nici nu-i împletea pulovere pentru ursuleții de pluș. Chiar și acum, la maturitate, bărbatul se teme în sinea lui de femeile care îi amintesc de acest matriarhat egocentric și rece.

Deși n-o conștientizează, istoricul lui psihologic este filtrul omniprezent prin care se uită la pantofi și, prin extensie, la femeile care îi poartă. Întâlnirea din această seară, de exemplu, ar fi putut lua o cu totul altă turnură dacă însoțitoarea lui ar fi sosit încălțată cu o pereche de pantofi marca Manolo Blahnik sau Jimmy Choo: în situația în care cei doi ar fi sfârșit, totuși, în pat, el s-ar fi putut dovedi impotent. Însă mocasinii au fost (și sunt) perfecți. Ei reprezintă sinteza tuturor acelor calități pe care și le dorește cel mai mult de la o parteneră romantică. În îmbinările înguste de piele atent prelucrată de fix douăzeci și doi de centimetri lungime, el intuiește identitatea idealului său feminin: cineva calm, înzestrat cu simț practic, cumpătare, bunăcuviință, decență și o doză de sfială pe măsura celei proprii. El este capabil să facă dragoste cu titulara lor, dar dacă împrejurările ar cere-o sau ar îngădui-o – dacă, să zicem, ea ar pleca în delegație, iar el

ar rămâne să aibă grijă de casă în lipsa ei – ar putea, fără dificultate, să ajungă la orgasm doar cu pantofii.

Femeia cultivă, la rândul ei, un fetiș. Ea adoră ceasul bărbatului, genul demodat, cumpărat de la vechituri, cu o curea de piele uzată. Îl privește tot timpul cât fac dragoste; la un moment dat îi strivește antebrațul între coapse și atingerea metalului și a sticlei o înfioară. Ceasul seamănă cu cel pe care îl purta tatăl ei. Acesta fusese un doctor amabil, glumeț, strălucit, care a murit când ea avea doisprezece ani, lăsându-i un gol de neumplut în suflet; ca adult, ea a căutat tot timpul bărbați care să-i amintească de farmecul și de mirosul lui specifice. Vederea ceasului îi face sfârcurile să i se întărească, pentru că trimite un semnal subliminal că noul ei iubit ar putea împărtăși calități importante cu cel pe care l-a admirat cel mai mult pe lume.

Vorbind despre lucruri pe care le purtăm la încheietură, bărbatul mai are încă un fetiș în această privință. După ce a sărutat-o prima oară, el a remarcat faptul că femeia purta o brățară de cauciuc la mâna stângă. Krafft-Ebing nu a apucat să-l analizeze și pe acesta: există un fenomen încă nerecunoscut ca atare, intitulat brățarofilie – dar asta nu demonstrează decât cât de tânăr este domeniul fetișismului și cât de mult mai au de lucru cercetătorii (și producătorii de materiale pornografice, căci fetișurile care figurează pe site-urile porno și în filme reflectă o varietate jenantă din lucrurile care ne excită cu adevărat. Mai sunt atâtea pagini web de construit! Ca să pomenim doar câteva: site-uri pentru cei pe care îi excită vestele tricotate, îmbujorarea, conducătorii auto și cei care citesc). Bărbatului îi place brățara de cauciuc pentru că etalarea ei pare rezultatul unui gest îndrăzneț, relaxat, androgin și franc. Ea sugerează că posesoarea nu se cramponează de canoanele modei, că se simte suficient de stăpână pe sine încât să se afișeze cu un obiect de mică valoare.

Încă o dată, el este excitat de ceva care îl eliberează de sub umbra mamei care purta întotdeauna bijuterii din magazine scumpe (multe dintre ele cumpărate de bărbați – alții decât tatăl lui).

O explicație interesantă, neașteptată și cu siguranță neintenționată pentru existența fetișurilor poate fi găsită în celebrul discurs al lui Socrate despre amor descris în *Banchetul* lui Platon. Folosindu-se de Aristofan pe post de purtător de cuvânt, Platon articulează ceea ce a devenit cunoscut de atunci drept teoria „scării amorului", care argumentează că lucrurile de care suntem atrași prin intermediul văzului ne îndepărtează în final de cele ce țin strict de percepția vizuală, de material, conducându-ne către o categorie pozitivă mai largă, desemnată de Platon ca fiind „Binele". Această teorie a scării care leagă lumea obiectelor de cea a ideilor și a virtuților poate fi utilizată pentru a ne salva fetișurile de interpretarea alternativă deprimantă conform căreia ele sunt triviale și neimportante pentru că sunt apanajul exclusiv al sexualității. Grație filozofiei lui Platon, o pereche de mocasini frumoși, un ceas vechi elegant sau o brățară de cauciuc nu vor mai trebui concediate ca lipsite de semnificație și incapabile să genereze altceva decât niște pulsiuni irelevante. Din contră, acestea, alături de toate celelalte fetișuri pe care le cultivăm, pot fi văzute ca stând la baza scării ce duce la ceea ce am putea iubi mai mult la

Obiectele ne atâță ca simboluri ale Binelui.

o altă ființă omenească. Ele ne excită pentru că sunt simboluri ale Binelui.

Orgasmul – utopia

Orgasmele pe care partenerii din povestea noastră ajung să le savureze în orele mici ale dimineții sunt, pe scurt, mult mai mult decât niște senzații fizice generate de fricțiunea și apăsarea celor două seturi de organe sexuale care dau curs unei comenzi biologice de a perpetua specia. Plăcerea pe care ne-o dă actul sexual decurge în egală măsură și din recunoașterea și aprobarea acelor elemente ale unui trai bun a căror prezență am detectat-o în altă persoană. Cu cât analizăm mai îndeaproape ceea ce noi considerăm „sexy", cu atât vom înțelege mai limpede că erotismul este senzația de încântare resimțită atunci când găsim o altă ființă umană care ne împărtășește valorile și sensul pe care-l atribuim existenței.

Orgasmul în sine marchează momentul suprem în care însingurarea și alienarea noastră sunt depășite temporar. Tot ce am apreciat la partenerul nostru sexual – observațiile pe care le-a făcut, pantofii pe care îi poartă, expresia ochilor sau a feței – toate acestea se combină într-un concentrat de plăcere care îi conferă fiecăruia dintre parteneri un sentiment unic de tandrețe și de fragilitate față de celălalt.

Există, desigur, modalități de a ajunge la orgasm care nu au nimic de-a face cu găsirea unei înrudiri spirituale cu altcineva, dar acestea ar trebui percepute ca reprezentând o denaturare (mai mult sau mai puțin gravă) a ideii de sex. La scară mică, aceasta explică sentimentul de pustiire, de însingurare ce urmează îndeobște după masturbare. La scară mare, el justifică indignarea care ne încearcă atunci când auzim despre cazuri

de bestialitate, de viol și pedofilie – activități în care plăcerea pe care o resimte una dintre părți este în mod oribil lipsită de reciprocitate.

4.

La o privire de ansamblu, una dintre problemele sexului este aceea că nu durează foarte mult. Chiar și în formele lui cele mai extreme, vorbim despre o activitate care arareori ne ocupă mai mult de două ore, sau aproximativ durata unei slujbe la catolici.

Dispoziția de după actul sexual tinde să fie una melancolică. Cuplul este adesea cuprins de o tristețe postcoitală. Unul dintre parteneri, dacă nu chiar amândoi pot simți dorința de a dormi, de a citi ziarul sau de a o lua la sănătoasa. Problema nu este de obicei atât sexul în sine, cât contrastul dintre tandrețea, violența, energia și hedonismul lui inerente și aspectele mai lumești ale restului vieții noastre: eterna plictiseală, constrângerile, dificultățile și răceala. Sexul poate arunca o lumină aproape insuportabil de crudă asupra provocărilor cu care ne confruntăm. Mai mult, odată dorința sexuală domolită, extazul nostru recent ne poate părea stânjenitor de straniu și îndepărtat de ceea ce considerăm a fi eul nostru obișnuit și de preocupările noastre cotidiene. În mod normal ne străduim să ne purtăm rațional, de pildă, dar cu câteva minute în urmă – e oare posibil așa ceva? – ne doream cu disperare să ne biciuim partenerul. Deși în general ne mulțumim să trăim într-o societate modernă și democratică, tocmai ne-am petrecut o bună parte din seară dând curs dorinței de a fi un nobil sadic ce ține o domniță captivă într-o temniță medievală.

Cultura noastră ne încurajează să dezvăluim foarte puțin din ceea ce suntem în mod normal în actul sexual. Acesta ar putea

părea un simplu proces fiziologic, lipsit de vreo importanță psihologică. Dar, așa cum am văzut, ce se întâmplă în cadrul actului sexual este strâns legat de unele dintre năzuințele noastre cele mai importante. Actul sexual se consumă prin frecarea organelor, însă excitația noastră nu este o reacție fiziologică animalică; din contră, este extazul pe care îl resimțim atunci când am întâlnit pe cineva capabil să ne aline unele dintre cele mai mari spaime și împreună cu care putem spera să construim o viață bazată pe valori comune.

2. Poate fi „sex-appealul" profund?

1.

Atunci când spunem că ne place de cineva pentru că e „sexy" poate suna ca și cum am evalua o altă ființă umană după un standard insultător de superficial. Cultura căreia îi aparținem este strictă în această privință: a declara că acceptăm oamenii doar pe baza înfățișării lor fizice nu este un lucru tolerat în cercurile civilizate. Înainte de a ne declara preferința pentru o persoană anume, ar trebui în mod normal să ajungem s-o cunoaștem treptat și prin intermediul cuvintelor; nu e normal să ne îndrăgostim (sau să ne excităm) la prima vedere. Ar putea părea chiar un act de trădare la adresa umanității celorlalți să îi judecăm în primul rând după aspectul fizic, pe care nu și-l pot modifica radical, mai degrabă decât după personalitatea lor, pe care se presupune că și-o pot schimba. Considerăm că oamenii sunt compuși dintr-un eu interior și unul exterior și îl preferăm pe cel dintâi în detrimentul celui din urmă.

Chiar și așa, e greu să negăm că învelișurile noastre exterioare joacă un rol îngrijorător de important în destinele și dorințele proprii. Dorința de a ne culca cu anumiți oameni se poate înfiripa în noi cu mult înainte să fi avut șansa de a-i cunoaște îndeaproape – cu alte cuvinte, înainte de a fi avut ocazia de a sta de vorbă în tihnă cu ei despre trecutul, preocupările și trăirile lor. Îi putem eticheta numaidecât drept „sexy", poate judecând doar pe baza unei fotografii sau a unei ocheade aruncate din

mers, și să ne imaginăm plăcerea pe care ne-ar face-o o vacanță petrecută alături de ei, pentru un motiv cu nimic mai elevat decât simplul fapt că *arată bine*.

E, cu siguranță, șocant, însă într-o carte despre sex e greu de ignorat. Așa încât, înainte de a concedia atracția fizică drept neimportantă, ar trebui să ne întrebăm ce vrem să spunem cu adevărat atunci când afirmăm că înfățișarea cuiva este „excitantă". Ce anume ne atrage la ceilalți? Către ce anume ne atrage persoana atrăgătoare, mai exact?

Și în acest caz, biologia evoluționistă ne oferă niște răspunsuri solide și tentante. Potrivit ei, suntem atrași de frumusețe dintr-un motiv simplu și decisiv: ea reprezintă promisiunea sănătății. Ceea ce numim o persoană „frumoasă" – sau, mai informal, „sexy" – este în esență cineva cu un sistem imunitar puternic și o vitalitate considerabilă. Ne plac asemenea indivizi (sau, cum se spune, „ne excită") pentru că presupunem – cu ajutorul acelei facultăți intuitive pe care ne-a dăruit-o natura pentru a putea lua decizii rapide în situații complexe, presante – că alături de ei am avea o șansă teoretică deosebit de mare de a produce copii sănătoși și rezistenți.

O gamă impresionantă de studii au arătat că, atunci când unor grupuri aleatorii de oameni din diverse colțuri ale lumii li se prezintă fotografii reprezentând diverse chipuri de bărbați și de femei și li se cere să le clasifice după frumusețe, rezultatele sunt surprinzător de unitare în ciuda diversității mediilor sociale și culturale ale repondenților. Pe baza acestor studii, biologii evoluționiști au conchis că o persoană „sexy", fie ea bărbat sau femeie, nu doar că nu este o abstracțiune imposibil de catalogat, ci este esențialmente cineva cu un chip simetric (cu alte cuvinte, partea stângă a feței corespunde perfect cu cea dreaptă), ale cărui trăsături sunt echilibrate, proporționale și nedeformate.

Sex-appealul, se pare, nu este în ochii privitorului: într-un studiu, 97% dintre repondenți s-au arătat mai dornici să se culce cu femeia din dreapta (cu trăsături mai simetrice).

În imaginea din dreapta, fața bărbatului are cantitatea optimă de grăsime în raport cu înălțimea și greutatea lui; în imaginea din stânga, aceeași față are un excedent de grăsime. Ceea ce noi numim „sex-appeal" este sinonim cu ceea ce biologii numesc „sănătate".

2.

E destul de ciudat să ştim că altcineva poate să prevadă cu cine ne vom dori să ne culcăm înainte de a fi apucat să ne formăm noi înşine o părere. Experimentele biologilor evoluţionişti seamănă cu trucurile acelea de magie în care un scamator ne leagă la ochi şi prezice ce carte de joc vom extrage dintr-un pachet bine amestecat. Însă, spre deosebire de scamatori, biologii evoluţionişti nu au nicio legătură cu supranaturalul; ei afirmă că la baza preferinţei noastre pentru anumite chipuri stau motive întemeiate ştiinţific. Simetria şi proporţionalitatea sunt atât de importante pentru noi pentru că opusurile lor – asimetria şi disproporţionalitatea – sunt indicatori ai unor boli contractate fie în pântec, fie în primii ani de viaţă, când eul nostru se află încă în plină formare. Ghinionul unui făt al cărui ADN a fost deformat de microbi sau care a suferit traume debilitante în primele luni de gestaţie va fi vizibil în dispunerea trăsăturilor sale. Aspectul fizic reprezintă un indicator al destinului nostru genetic.

Este greu să conteşti teza evoluţionist-biologică potrivit căreia, pentru un segment atavic al creierului nostru obsedat de ideea de supravieţuire, frumuseţea este marca supremă a sănătăţii. Biologia evoluţionistă pare să aibă dreptate şi atunci când le atribuie o importanţă considerabilă celor mai neînsemnate aspecte ale structurii noastre faciale, argumentând, de exemplu, că un milimetru în plus sau în minus faţă de piramida nazală sau între sprâncene poate avea consecinţe majore asupra modului în care ne percep ceilalţi. Admiţând că tindem să judecăm oamenii după aspectul fizic, concluzia este că înfăţişarea nu este nicidecum lipsită de importanţă şi că ea trimite la unele însuşiri cât se poate de profunde. A fi excitaţi de cineva înseamnă a fi

fascinaţi de o trăsătură importantă a persoanei respective. Dorinţa sexuală şi preţuirea frumuseţii sunt legate de unul dintre marile scopuri ale vieţii: producerea de copii.

3.

De la un punct încolo însă, explicaţia biologică a atracţiei începe să se răsufle şi devine puţin deprimantă, căci tinde să limiteze atracţia sexuală pe care o resimţim faţă de alţii la un singur criteriu uniformizant: cât sunt de sănătoşi.

Nu înseamnă că nu ne preocupă deloc acest aspect. Doar că, dată fiind diversitatea de cerinţe pe care le impune un bun trai în comun, sentimentele noastre pozitive legate de aspectul unui partener potenţial nu pot viza doar bunăstarea lui trupească.

Romancierul francez Stendhal ne oferă o ieşire din această fundătură ştiinţifică cu maxima lui: „Frumuseţea este promisiunea fericirii". Această definiţie are avantajul imediat de a ne ajuta să înţelegem mai bine de ce i-am descrie pe unii oameni ca fiind frumoşi. Explicaţia transcende cu mult criteriul sănătăţii înfloritoare: etichetăm anumiţi oameni astfel pentru că distingem pe chipurile lor o serie de trăsături lăuntrice despre care intuim că ar ajuta la construirea unei relaţii reuşite. Am putea, de exemplu, să distingem pe chipurile lor virtuţi precum determinarea, inteligenţa, încrederea, umilinţa şi un simţ al umorului uşor subversiv. Dacă este posibil să descoperim în mod subconştient dovezi ale rezistenţei la boli în forma nasului cuiva, de ce nu am putea descoperi un indicator al răbdării în cea a buzelor, sau o tendinţă catartică de a râde de absurdul vieţii în curbura frunţii?

4.

Cât de multe informaţii pot transmite cu adevărat chipurile noastre devine evident atunci când studiem tablouri ale unor mari pictori reprezentând portretele unor oameni atrăgători pe care nu-i cunoaştem în carne şi oase. Să luăm, de exemplu, portretul făcut de Ingres unei anume Madame Devaucay. Modelul este o femeie vădit frumoasă – şi, în consecinţă, sănătoasă, potrivit unei interpretări biologic-evoluţioniste. Dar dacă vrem să găsim o explicaţie mai complexă pentru farmecul pe care îl exercită, va trebui să căutăm virtuţi dincolo de capacitatea reproducătoare a ADN-ului ei. Chipul ei ne intrigă şi se poate chiar să ne excite pentru că trimite la o suită de alte calităţi în afară de sănătate – calităţi pe care (fără vreo pretenţie de acurateţe ştiinţifică) le putem asocia cu cuvinte şi pe care ni le-am putea dori la un partener în carne şi oase.

Ceva din arcuirea gurii şi din zâmbetul doamnei Devaucay vorbeşte despre toleranţă lumească. Este uşor să ne închipuim că i-am putea spune acestei guri aproape orice (că nu ne-am plătit impozitele, sau că am făcut ceva rău în timpul Revoluţiei Franceze, sau că avem gusturi sexuale bizare) şi posesoarea ei nu ar strâmba din nas, nu ar reacţiona şocată sau provincial moralizator; ar şti din proprie experienţă cât de chinuite ne pot fi sufletele fără ca asta să însemne că nu rămânem eminamente buni. Nasul ei pare a fi depozitarul unei *demnităţi* înnăscute. Sugerează cumva că posesoarea lui este bogată, dar nu răsfăţată, deprinsă cu suferinţa, însă dornică să-şi păstreze eleganţa în ciuda strâmtorării materiale. Pe de altă parte, coafura ei sugerează în acelaşi timp *autodisciplină* şi o *bunăcuviinţă* înduioşătoare. Se poate să fi învăţat să-şi pieptene părul astfel la şcoala confesională, unde fără îndoială că trebuie să fi fost una dintre elevele

Mai mult decât sănătate: sex-appealul este şi o promisiune a fericirii. Jean-Auguste-Dominique Ingres, *Madame Antonia Devaucay de Nittis*, 1807.

preferate ale blândelor măicuțe. Cât despre ochi, ei trădează o *îndrăzneală* fermecătoare: femeia pare să-și înfrunte un inchizitor brutal fără să-și ferească vreo clipă privirea. Nu pare dispusă să-și abjure convingerile și nici să-și trădeze prietenii din necugetare.

Dacă apreciem frumusețea doamnei Devaucay, acest lucru nu se datorează doar faptului că vedem în ea un om sănătos, ci și aceluia că suntem mișcați de întreaga ei personalitate așa cum ni se revelează prin intermediul trăsăturilor chipului său.

Asemeni multor altor exemple de acest gen, portretul lui Ingres ne învață că înfățișarea fizică poate ascunde o semnificație autentică. Portretistica este edificatoare tocmai din motivul că atât de multe însușiri ale subiectului se află în plin văz. Eul exterior, trupesc, nu trebuie să vină în conflict cu eul profund, ce pândește dincolo de suprafața pielii; cele două pot coexista simultan. Dorința de ne culca cu anumiți oameni pentru că îi găsim seducători din punct de vedere fizic nu trebuie să însemne, așadar, că facem abstracție de cine sunt ei „cu adevărat". Mai degrabă, putem fi atâțați și ne putem dori să ne apropiem de un tip de virtute excitantă – sau, folosind expresia lui Stendhal, o promisiune de fericire – pe care am intuit-o corect în forma buzelor, în pielea, gura sau ochii lor.

5.

Aspectul fiziologic al unei aparențe de sex-appeal este evident și în contextul vestimentației, în mod special în *haute-couture*-ul feminin. Întorcându-ne încă o dată la perspectiva evoluționist-biologică, am putea trasa o comparație facilă între prezentarea produsului în industria modei și ritualul de împerechere al păsărilor tropicale. Așa cum calitatea penajului acestor păsări

poate sugera prezența sau absența anumitor paraziți ai sângelui, și astfel să-i transmită rapid un mesaj despre starea de sănătate unui potențial partener, la fel moda poate părea, cel puțin de la distanță, preocupată exclusiv să pună în valoare semnele unei condiții fizice bune, cu atât mai mult cu cât acestea sunt vădite în conformația picioarelor, a șoldurilor, a sânilor și a umerilor.

Cu toate acestea, însă, moda ar fi o afacere unidimensională dacă ne-ar vorbi numai despre sănătate. Nu ar mai exista diferențe atât de contrariante între produsele unor firme și ale unor designeri precum Dolce & Gabbana și Donna Karan, sau Céline și Marni, sau Max Mara și Miu Miu. Evidențierea sănătății poate constitui o parte a scopului modei, dar, la un nivel mai înalt, această formă de artă le pune la dispoziție femeilor articole vestimentare care vin să susțină o serie de opinii despre ce înseamnă să fii o ființă interesantă și dezirabilă. Prin infinitele lor permutări, hainele fac declarații despre valori, moralitate și stări psihologice, și le etichetăm drept „frumoase" sau „urâte" în funcție de mesajul pe care îl transmit, la care subscriem sau nu. A declara o anumită ținută „sexy" nu este doar o remarcă privitoare la posibilitatea ca cea care o poartă să dea naștere unor copii sănătoși; înseamnă și să admitem că am putea fi excitați de filozofia de viață pe care o reprezintă.

În funcție de sezon, putem să ne uităm la colecția oricărui designer și să reflectăm în ce fel ne invită creațiile acestora să ne gândim la virtute. Dior, spre exemplu, ne poate reaminti importanța unor elemente precum măiestria, societatea preindustrială și puritatea feminină; Donna Karan se poate să evidențieze nevoia de independență, competența profesională și atracțiile vieții urbane; iar Marni poate promova excentricitatea, imaturitatea calculată și politica de stânga.

Atingerea stării de excitație este un proces care implică întregul sine. Ea reprezintă girul dat unor sugestii surprinzător de articulate despre cum să ne trăim viața.

Marni (stânga), Dolce & Gabanna (dreapta). Când spunem despre haine că sunt "sexy", nu ne gândim doar că cei care le poartă par sănătoși; sugerăm că ne place modul lor de a vedea lumea.

3. Natalie sau Scarlett?

1.

Chiar dacă înțelegem complexitatea noțiunii de sex-appeal, ne poate intriga faptul că oameni diferiți sunt excitați de lucruri atât de diferite. De ce nu ne plac tuturor aceleași chipuri sau haine? De ce sunt gusturile noastre în materie de sex atât de variate?

Biologia evoluționistă prezice cu încredere faptul că vom fi atrași de oameni pe baza stării lor de sănătate evidente, dar nu a emis nicio teorie convingătoare care să explice preferința noastră pentru o anume persoană sănătoasă în detrimentul alteia.

2.

Dacă dorim să ne explicăm preferințele sexuale misterios de personale, am putea începe prin a încerca să ne înțelegem gusturile nu mai puțin subiective în materie de artă.

Istoricii de artă sunt incapabili să explice de ce oamenii manifestă preferințe atât de categorice pentru un artist în defavoarea altuia, chiar și atunci când ambii sunt maeștri recunoscuți, care au creat lucrări de mare frumusețe. De ce cineva îl adoră pe Mark Rothko, de exemplu, dar se teme instinctiv de Caravaggio? De ce altcineva se dă înapoi din fața unui Chagall, dar îl admiră pe Dali?

O soluție cât se poate de elocventă la această enigmă poate fi găsită într-un eseu intitulat *Abstracție și empatie*, publicat în

1907 de un istoric de artă german pe nume Wilhelm Worringer. Worringer susținea că toți ne maturizăm lipsindu-ne ceva. Părinții și mediul ne dezamăgesc în variate moduri și, ca urmare, personalitățile ni se conturează având anumite zone de vulnerabilitate și de dezechilibru. Și, în mod crucial, aceste deficiențe și defecte determină ce va ajunge să ne placă și să ne displacă în materie de artă.

Toate operele de artă sunt impregnate de o anumită atmosferă psihologică și morală: putem spune despre un anumit tablou că e fie senin, fie neliniștit, curajos sau precaut, reținut sau îndrăzneț, masculin sau feminin, burghez sau aristocratic. Preferința pentru una sau alta dintre aceste trăsături ne reflectă trecutul psihologic – mai precis felurile în care educația ne-a vulnerabilizat. Tânjim după lucrări de artă care conțin elemente ce vor compensa lipsurile noastre interioare, ajutându-ne să atingem un echilibru sănătos. În artă căutăm acele calități care lipsesc din viețile noastre. Spunem că e „frumoasă" o lucrare ce suplinește doza de virtuți psihologice care ne lipsește și o concediem pe alta ca fiind „urâtă" pentru că ne insuflă stări și idei de care fie ne simțim amenințați, fie ne copleșesc deja.

3.

Pentru a-și ilustra teoria, Worringer susținea că persoanele calme, precaute și conformiste se vor simți în general atrase de un tip de artă pătimașă și dramatică, care astfel le poate suplini sentimentele de pustiire și de goliciune. Putem preconiza, de exemplu, că vor fi extrem de susceptibile la patosul artei latine, admirând întunericul însângerat al pânzelor lui Goya și formele arhitectonice fantasmagorice ale barocului spaniol. Însă, potrivit tezei lui Worringer, aceeași estetică îndrăzneață îi va înspăimânta și

Ce ar trebui să ne înspăimânte, sau să ne lipsească, pentru a numi această imagine „frumoasă"? Fațada Bisericii Danta Prisca y San Sebastian, Taxco, Mexic.

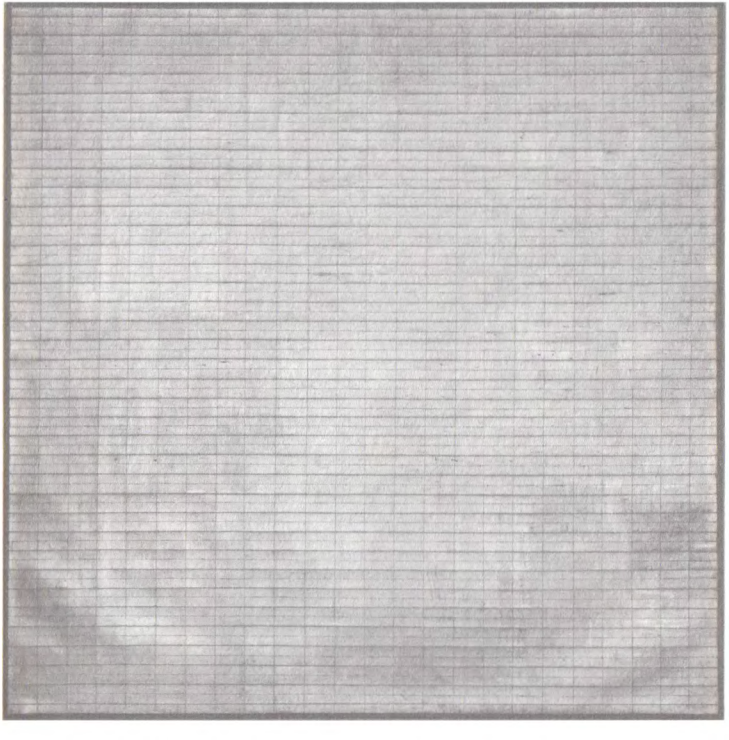

Agnes Martin, *Prietenie*, 1963 (stânga); Michelangelo Caravaggio, *Iudita tăind capul lui Holofern*, 1599 (sus). Amândouă sunt frumoase, dar ar trebui să ne lipsească ceva anume pentru a ne plăcea una sau cealaltă.

îi va deprima pe alții al căror trecut i-a făcut anxioși și ușor impresionabili. Acești nevricoși nu vor dori să aibă nimic de-a face cu barocul, descoperind mult mai multă frumusețe într-o artă a calmului și a logicii. Preferințele lor vor tinde mai degrabă către rigoarea matematică a cantatelor lui Bach, către simetria grădinilor *à la française* sau către goliciunea senină a pânzelor unor pictori minimaliști precum Agnes Martin și Mark Rothko.

4.

Teoria lui Worringer ne permite să ne uităm la orice operă de artă și să ne întrebăm ce îi poate lipsi unui om în viață ca s-o considere „frumoasă", dar și ce anume ar putea fi înspăimântător pentru cineva care ar eticheta-o drept „urâtă". Aceeași abordare ne poate înlesni o înțelegere fascinantă a motivelor pentru care îi găsim pe unii oameni sexy și pe alții nu.

Când vine vorba de sex, lucrurile stau la fel ca în artă: și aici capriciile naturii și ciudățeniile educației primite ne fac să ajungem la maturitate dezechilibrați, supraînzestrați în unele privințe și tarați în altele, prea neliniștiți ori prea calmi, prea insistenți sau prea pasivi, prea cerebrali ori excesiv de pragmatici, prea masculini sau efeminați. Atunci înseamnă că etichetăm oamenii drept „sexy" când vedem în ei dovada unor calități compensatorii și suntem dezgustați de aceia care par înclinați să ne adâncească defectele.

Puși față în față cu doi indivizi după toate aparențele la fel de sănătoși – de dragul exercițiului, hai să le alegem pe Natalie Portman și pe Scarlett Johansson – e posibil să îl găsim doar pe unul dintre ei cu adevărat excitant. Dacă am fost traumatizați de niște părinți histrionici și inconsecvenți, putem considera că ceva din trăsăturile lui Scarlett sugerează o mică tendință către

exaltare şi melodramă. Putem găsi că pometii ei indică o pornire egocentrică pe care o cunoaştem deja prea bine de la noi înşine şi că ochii ei, deşi în fotografia pe care o analizăm par calmi, o indică drept extrem de susceptibilă să izbucnească întocmai în genul acela de crize de furie distructive la care suntem oricum predispuşi şi pe care le putem provoca şi fără ajutor.

Se poate să ajungem să o preferăm pe Natalie care, obiectiv vorbind, nu este cu nimic mai frumoasă decât Scarlett, pentru că ochii ei reflectă exact genul de seninătate după care tânjim şi de care nu am avut parte de la mama noastră ipohondră. Ne putem simţi atraşi de determinarea oţelită, pragmatică, ce se citeşte pe fruntea domnişoarei Portman tocmai pentru că nu ne putem mândri noi înşine cu această trăsătură (întotdeauna ne

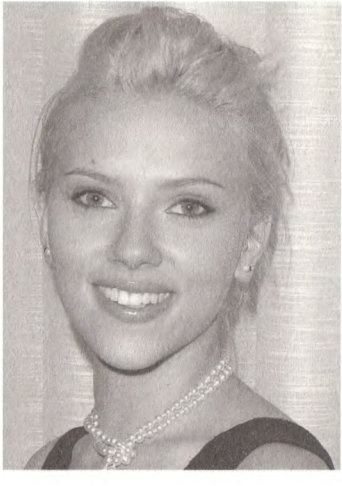

Scarlett Johansson (stânga), Natalie Portman (dreapta). De ce nu ne atrag toţi oamenii sănătoşi, frumoşi, în aceeaşi măsură? De ce avem preferinţe individuale atât de pronunţate?

pierdem cheile de la casă şi ne simţim descumpăniţi când avem de completat formulare de asigurare). Şi ne putem lăsa seduşi de gura ei pentru că sugerează o reţinere şi un stoicism care anulează întru totul pornirea noastră dureroasă către impertinenţă şi exces.

Pe scurt, ne putem explica atracţia către Natalie sau către Scarlett trecând în revistă ce ne lipseşte la noi înşine, la fel cum putem justifica preferinţa pentru tablourile lui Agnes Martin sau pentru cele ale lui Caravaggio analizându-ne tarele specifice. Avem nevoie şi de artă, şi de sex, ca să ne întregească, aşa încât nu trebuie să ne surprindă că mecanismele de compensare sunt similiare în cele două cazuri. Caracteristicile a ceea ce găsim „frumos" şi, respectiv, „sexy" sunt indicii a ceea ne dorim cu disperare pentru a ne redobândi echilibrul.

III. Problemele sexului

1. Sexul și iubirea

1.

Să ne imaginăm următorul scenariu: Tomas din Hamburg se află într-o delegație în Portland, Orlando, atunci când face cunoștință cu Jen. Amândoi au douăzeci și opt de ani și lucrează în IT. Tomas o place pe Jen din prima clipă. Pe măsură ce ajunge s-o cunoască puțin mai bine pe durata câtorva zile, râde la glumele ei despre colaboratorii comuni, îi admiră analizele politice ironice și opiniile inteligente despre muzică și filme. Se simte mișcat și de o anume tandrețe pe care o sesizează la ea: i s-a părut drăguț când i-a spus, la cină, că încă își mai sună mama zilnic din călătorii și că cel mai bun prieten al ei este frățiorul său, care are unsprezece ani și adoră să se cațere în copaci. Când un prieten îl întreabă pe Tomas ce părere are despre Jen, el îi mărturisește că i se pare foarte drăgălașă.

Și ei îi place de el, dar nu chiar în același fel. Vrea să-l trântească pe așternutul violet din camera ei de motel și să-l călărească. Vrea să i-o ia în gură și să-i citească plăcerea pe chip. De când s-au cunoscut, și-a închipuit adesea trupul lui pe jumătate gol, în diverse poziții. Ultima oară și-a imaginat cum fac sex într-una dintre sălile de conferință. Însă dincolo de rolul pe care îl joacă în imaginația ei erotică, Jen – care este o prietenă bună, un cetățean corect și care într-o zi va fi o mamă bună – nu are nici cea mai mică îndoială că Tomas ar fi un partener complet nepotrivit pentru ea pe termen lung. Nu se poate vedea îndurându-i

toată viața voioșia, dragostea pentru animale și pasiunea pentru jogging. Seara trecută, a reușit cu greu să se concentreze la o poveste lungă pe care i-a spus-o despre bunica lui, internată într-un cămin de bătrâni și care suferă de o boală pe care doctorii n-au reușit s-o diagnosticheze. După partida de sex, Jen ar fi mai mult decât fericită dacă nu l-ar mai revedea niciodată.

2.

Dilema cu care se confruntă acești doi oameni este specifică societății noastre, care nici măcar în ziua de azi nu ne oferă o modalitate facilă de a ne verbaliza dorințele de iubire și de sex, adesea atât de contradictorii. Avem tendința de a spune pe ocolite ce vrem, găsind tot soiul de eschive, mințim frecvent, frângem inimi și îndurăm seri întregi pline de frustrare și de vinovăție.

Nu am atins încă acea etapă a evoluției umane în care Jen i-ar putea spune deschis lui Tomas că vrea doar să facă sex cu el și atât. Pentru majoritatea dintre noi, o atare mărturisire ar suna grosolan (crud, chiar), animalic și vulgar.

Pe de altă parte, nici Tomas nu poate fi sincer în legătură cu ceea ce-și dorește, pentru că dorința lui de a găsi iubirea alături de Jen l-ar putea face să pară sentimental și nevolnic. Tabuul care îl împiedică să-i declare: „vreau să te iubesc și să am grijă de tine până la sfârșitul zilelor mele" este la fel de puternic ca cel care o oprește pe ea să-i spună: „Mi-ar plăcea să ne futem în camera mea de motel și după aia să ne luăm rămas bun pentru totdeauna".

Pentru a avea și cea mai mică șansă de reușită, amândoi trebuie să mintă în legătură cu dorințele lor. Jen trebuie să fie atentă să nu dea de înțeles că interesul ei față de Tomas este unul pur sexual, în vreme ce acesta nu poate da glas aspirației lui

către iubire, de teamă ca Jen să nu o ia la sănătoasa. Ambii speră că vor reuși cumva să obțină ce-și doresc fără a trebui să-și enunțe explicit dorințele. O astfel de ambiguitate este de obicei doar prilej de trădare și așteptări năruite. Persoana care își dorește iubire, dar nu primește decât sex se simte folosită. Cel care nu dorește decât sex, dar este nevoit să se prefacă că-și dorește iubire pentru a avea parte de el se simte, atunci când este târât cu forța într-o relație, captiv sau, dacă reușește s-o evite, venal și lipsit de onoare.

3.

Cum i-ar putea ajuta societatea pe Tomas și pe Jen și pe alții asemeni lor să ajungă la un rezultat mai favorabil? În primul rând, admițând că niciuna dintre cele două nevoi nu este superioară moral: a-ți dori iubire mai mult decât sex, sau chiar în locul acestuia, nu este nici mai „bine", nici mai „rău" decât opusul. Ambele nevoi își au locul în repertoriul omenesc de sentimente și dorințe. În al doilea rând, la nivel de societate, trebuie să găsim modalități prin care să ne asigurăm că aceste două nevoi pot fi asumate liber, fără teamă, reproș sau denunțare morală. Trebuie să atenuăm tabuurile care înconjoară ambele dorințe, pentru a minimaliza nevoia de disimulare și, în consecință, durerea sufletească și vinovăția pe care le generează aceasta.

Atâta timp cât singurul mod în care poți avea parte de sex este să te prefaci îndrăgostit, unii dintre noi vor minți și vor profita de ocazie. Și cât timp singura șansă de a găsi iubirea de durată este să pozăm în aventurieri flușturatici gata să facă sex fără implicații cu seminecunoscuți într-o cameră de motel, alții vor fi expuși riscului ca a doua zi dimineață să se simtă părăsiți.

E timpul ca nevoia de sex și aceea de iubire să fie puse pe picior de egalitate. Ambele ne pot anima independent una de cealaltă și sunt comparabile ca valoare și justificare. Niciuna dintre ele nu ar trebui să necesite să mințim pentru a ne-o satisface.

2. Respingerea sexuală

1.

Când cineva de care ne simţim atraşi ne spune, pe tonul acela agonizant de dulce pe care ne parvin de obicei astfel de veşti, că ar prefera, de fapt, să ne fie prieten, ce auzim cu adevărat este confirmarea că suntem, aşa cum am bănuit-o întotdeauna în adâncul inimii, o aberaţie a naturii, nişte proscrişi monstruoşi şi diformi – cu alte cuvinte, un soi de oameni-elefant contemporani. Respingerea doare atât de tare pentru că o luăm drept o judecată incriminatoare nu doar la adresa atracţiei fizice pe care o exercităm, ci a întregii noastre persoane şi, extrapolând (ajunşi în această fază deja plângem în pernă, în timp ce pe fundal se aude Bach sau Leonard Cohen), a însuşi dreptului nostru de a exista.

2.

Un capitol anterior al acestei cărţi susţinea cu o oarecare vehemenţă că aparent superficiala atracţie sexuală pe care o simţim faţă de alţii poate semnala în realitate o înţelegere şi o apreciere mai profunde ale propriei individualităţi. Acum ar fi bine să nuanţăm această idee, în speranţa că ne va ajuta să ne păstrăm echilibrul mintal după o decepţie amoroasă.

Nu trebuie să luăm respingerea sexuală drept un indiciu categoric că celălalt ne-a „citit" şi că e dezgustat cu totul de noi.

Realitatea este de obicei mult mai simplă şi mai puţin cutremurătoare: dintr-un motiv sau altul, acest individ anume nu se simte excitat de corpul nostru. Ne putem consola cu gândul că un astfel de verdict este automat, subconştient şi imuabil. Cel care respinge nu şi-a propus să fie ticălos; pur şi simplu nu are de ales. Nu putem hotărî cine ne va aţâţa la fel cum nu ne putem propune în mod conştient să preferăm o anume aromă de îngheţată sau un stil de pictură.

3.

La originea suferinţei pricinuite de respingerea sexuală se află obiceiul nostru de a o interpreta ca pe o *judecată morală*, când ar putea fi mult mai precis clasificată drept o simplă *întâmplare*. Putem începe să ne eliberăm de chin acceptând faptul că serile nereuşite sunt doar nişte mici mostre de ghinion.

Istoria meteorologiei ne îndrumă în această privinţă. În aproape toate societăţile primitive, oamenii începeau prin a interpreta furtunile puternice (care distrugeau culturile şi inundau aşezările şi locuinţele) ca pe nişte pedepse divine, semne că zeii erau furioşi iar fiinţele omeneşti culpabile. Treptat, ştiinţa a ajutat specia umană să se elibereze de astfel de superstiţii greşite şi dăunătoare. Acum ştim că nu noi suntem de vină pentru ploaia care nu se mai sfârşeşte: ea este doar rezultatul final al interacţiunii întâmplătoare a unor condiţii atmosferice peste ocean sau în spatele lanţului muntos. Un ghinion teribil şi nu vreo acţiune a noastră a făcut ca ogoarele să ne fie înecate şi podurile măturate de viitură aidoma unor beţe de chibrit. Ar însemna să fim şi paranoici după tot necazul dacă am lua ploaia în nume personal.

Aşa cum am învăţat să interpretăm vremea, la fel ar trebui să-i înţelegem şi pe cei care ne spun pe tonul cel mai delicat cu putinţă că şi-ar dori să se retragă când seara noastră împreună de abia a început. Nu alegem noi cu cine vrem să ne culcăm; ştiinţa şi psihanaliza au arătat limpede între timp că în joc sunt forţe obscure care aleg pentru noi cu mult înainte ca eul nostru conştient să apuce să aibă un cuvânt de spus.

Oricât de greu ne-ar veni s-o credem atunci când ne aflăm pe culmile suferinţei, uneori un nu înseamnă doar un nu.

3. Lipsa dorinței

i. Lipsa frecvenței

1.

Să ne imaginăm un cuplu, Daisy și Jim. Sunt căsătoriți de șapte ani și au doi copii mici, Mary de doi ani și William de șase. Într-o seară din timpul săptămânii, la ora nouă și jumătate, într-un dormitor din sudul Londrei, stau întinși în patul conjugal, Daisy pe partea ei de pat, Jim pe a lui. La televizor rulează o emisiune de călătorii despre Italia și gastronomia ei, la care Daisy nu este foarte atentă, întrucât e ocupată să se penseze în fața unei oglinjoare. Sprâncenele ei cresc viguros, o trăsătură pe care Jim o admiră și o interpretează în mod superstițios ca pe o reflexie a energiei sexuale a soției lui.

Daisy a făcut duș cu puțin timp în urmă, iar acum stă întinsă pe pat, înfășurată doar într-un prosop alb, care îi lasă sânii descoperiți. Deși atunci când îi făcea curte, Jim își petrecea foarte mult timp încercând să-și închipuie cum arătau acești sâni și deși și-a pierdut cu totul uzul rațiunii atunci când le-a lins prima dată areolele, acum ei tresar calm dinaintea lui fără a pretinde să merite cu nimic mai multă atenție sau entuziasm decât un deget sau o tibie, să zicem. În cele din urmă erotismul pare să aibă foarte puțin de-a face cu simplul fapt de a sta dezbrăcat: el izvorăște, în schimb, din promisiunea atâtării reciproce, o posibilitate ce poate ocoli doi oameni care stau goi în pat împreună

sau, din contră, care îi poate pândi pe alți doi în timp ce urcă într-un teleschi, în salopete groase, mănuși și căciuli de lână. În vreme ce, la televizor, gazda emisiunii laudă un cornet de înghețată cu fistic, în cameră, goliciunea de pe patul matrimonial dă aceeași impresie impersonală, rece, ca o plajă de nudiști de la Marea Baltică.

Emisiunea se încheie, iar Daisy își pune deoparte instrumentele. Jim se întinde peste pat, îi ia mâna într-a lui și i-o strânge încetișor. Niciunul dintre ei nu face nicio altă mișcare. Unui spectator întâmplător, scena îi poate părea suficient de inofensivă, însă un eveniment important este în derulare: Jim încearcă să inițieze o partidă de sex.

Logica ne-ar spune că a fi într-o relație de lungă durată sau căsătorie trebuie să garanteze automat sfârșitul anxietății care bântuie îndeobște încercările unui om de a-l convinge pe un altul să se culce cu el. Dar, deși ambele tipuri de uniune pot face din sex o opțiune teoretic permanentă, niciuna nu va legitima consumarea actului și nici măcar nu va înlesni calea către aceasta în vreo ocazie. Mai mult, pe fondul potențialității permanente, refuzul de a face sex poate fi perceput ca reprezentând o încălcare mult mai gravă a regulilor de bază decât ar constitui-o un impas similar în alt context. La urma urmei, a fi refuzați de o persoană pe care tocmai am cunoscut-o într-un bar nu este atât de surprinzător sau de decepționant; există modalități de a face față unor astfel de respingeri. O respingere sexuală venită din partea persoanei alături de care am jurat să ne petrecem viața constituie o experiență mult mai stranie și mai umilitoare.

S-au împlinit patru săptămâni de când Daisy și Jim au făcut dragoste ultima oară. Țara a ieșit din iarnă în luna care a trecut. Au răsărit clopoțeii, noi generații de măcăleandri au învățat să zboare, albinele și-au început perindările neobosite peste

paturile de flori ale capitalei. Oricât ar părea de lungă această ultimă pauză, ea nu este o noutate pentru cuplul nostru: cea de dinainte a durat şase săptămâni, iar înaintea ei au trecut cinci săptămâni între partidele de amor. Când vine vorba de sex, Jim şi-a perfecţionat o memorie de maniac a datelor. Tot anul care a trecut, el şi soţia lui au avut doar nouă contacte sexuale.

Lui Jim, această statistică îi pare o reflexie ruşinoasă asupra unui aspect esenţial al propriului sine. În parte este, fără îndoială, o chestiune de orgoliu rănit, dar e într-o oarecare măsură legată şi de cultura în care trăim – şi, mai precis, de ponderea pe care istoria recentă a acordat-o emancipării dorinţei, asigurându-se că oamenii nu mai trebuie să-şi ascundă corpurile sub veşminte prost croite, să se teamă de perspectiva creşterii unor copii nedoriţi sau să privească sexul altfel decât ca pe un mod inocent şi dătător de satisfacţii de a-şi petrece timpul liber.

Nu ajută nici faptul că Jim se simte incapabil să vorbească cu cineva despre situaţia vieţii erotice a cuplului pe care îl formează cu Daisy. Cinele cu prietenii nu-i oferă nicio ocazie de a aduce în discuţie un subiect atât de serios şi, în acelaşi timp, atât de lipsit de importanţă.

– Ţi-e somn, nu? o întreabă pe Daisy, prin asta vrând să spună de fapt: „Te implor să-mi arăţi că mă doreşti".

– M-am trezit foarte devreme azi-dimineaţă, îi răspunde Daisy cu un căscat – o afirmaţie pe care istoria lui psihologică de treizeci şi nouă de ani îl face s-o interpreteze ca: „Sunt cu totul dezgustată de tine".

Cei doi sting luminile şi stau tăcut întinşi unul lângă celălalt pe întuneric. Jim o aude şi o simte răsucindu-se de pe o parte pe alta până când în sfârşit îşi găseşte o poziţie confortabilă, ghemuită cu spatele întors la el. De afară răzbat tot soiul de zgomote – claxoane, miorlăituri de pisici, când şi când câte un ţipăt,

râsetele trecătorilor care se întorc din oraş – însă Jim nu aude decât bubuitul monoton al propriei nefericiri.

2.

În primul rând (şi cel mai inofensiv), frecvenţa redusă a relaţiilor sexuale într-o relaţie stabilă este de obicei legată de dificultatea oscilării între registrul vieţii cotidiene şi cel erotic. Calităţile care ni se solicită atunci când facem sex diferă radical de cele la care apelăm în majoritatea celorlaltor activităţi curente. Căsnicia tinde să implice – dacă nu imediat, atunci după ce au trecut câţiva ani – gestionarea unei gospodării şi creşterea copiilor, sarcini care aduc adesea cu administrarea unei mici afaceri şi care fac uz de multe abilităţi birocratice şi de procedură asemănătoare, inclusiv gestionarea timpului, autodisciplina, exercitarea autorităţii şi disciplinarea recalcitranţilor.

Sexul, care pune, în mod contrar, accentul pe expansivitate, pe imaginaţie, pe ludicitate şi pe o pierdere a controlului, trebuie, prin însăşi natura lui, să spargă această rutină a organizării şi a stăpânirii de sine, ameninţând să ne lase incapabili sau, cel puţin, nedispuşi să ne reluăm îndatoririle administrative odată dorinţa satisfăcută. Evităm sexul nu pentru că nu este distractiv, ci pentru că plăcerile ce decurg din el ne subminează *post-factum* capacitatea de a face faţă solicitărilor extenuante ale vieţii domestice. Astfel, refuzul nostru de a face amor poate fi comparat cu acela al unui alpinist sau al unui atlet de a se desfăta cu lirismul şi măreţia hipnotică ale unui poem clasic – de Walt Whitman sau de Tennyson, poate – înainte de escaladarea unui vârf sau de startul unui maraton.

Sexul are şi un mod de a ne modifica şi de a ne dezechilibra relaţia cu celălalt administrator al gospodăriei. Iniţierea unei

partide de amor înseamnă ca unul dintre parteneri să devină vulnerabil dând glas unor nevoi sexuale pe care le poate percepe ca umilitoare. Trebuie să ne mutăm atenţia de la discutarea unor chestiuni practice – ce electrocasnice să cumpărăm sau unde să mergem în vacanţă la anul – la a emite rugămintea mai provocatoare, de exemplu, ca soţia să se întoarcă şi să adopte atitudinea unei asistente obediente sau să încalţe o pereche de cizme şi să înceapă să ne insulte. Satisfacerea nevoilor ne poate forţa să cerem lucruri care, de la depărtare, pot fi etichetate drept ridicole şi vrednice de dispreţ, aşa încât se poate ca, până la urmă, să ajungem să preferăm să nu i le încredinţăm aceluiaşi individ pe care contăm pentru îndeplinirea tuturor celorlalte sarcini din viaţa noastră cotidiană, integră.

Definiţia practică dată iubirii susţine, în general, că o relaţie stabilă este contextul ideal în care să ne exprimăm sexual – explicaţia fiind că nu va trebui să ne simţim stânjeniţi să îi mărturisim unele dintre nevoile noastre cele mai extravagante persoanei cu care ne-am unit destinele pentru vecie dinaintea unui altar, sub ochii a 200 de invitaţi. Dar aceasta este o perspectivă complet greşită asupra lucrurilor care ne conferă sentimentul siguranţei. În realitate s-ar putea să ne vină mai uşor să ne punem o mască de cauciuc şi să ne dăm drept o rudă incestuoasă, venală cu cineva cu care nu va trebui să luăm micul dejun 30 de ani de acum încolo.

Deşi dorinţa de a împărţi oamenii în cei pe care îi iubim şi cei cu care putem face sex poate părea un fenomen specific masculin, nici femeile nu sunt neprihănite la acest capitol. Dihotomia fecioară / târfă îşi are echivalentul perfect în la fel de des-întâlnitul complex băiat bun / ticălos, în care femeile recunosc atracţia teoretică a bărbaţilor calzi, afectuoşi şi comunicativi, însă în acelaşi timp nu pot nega atracţia sexuală superioară exercitată de

ticăloşii aceia cruzi care se vor muta pe alt continent imediat după ce s-a terminat partida de amor. Ce au în comun „târfa" şi „ticălosul" din aceste două scenarii este indisponibilitatea lor emoţională şi concretă şi, ca urmare, puterea de a nu sluji drept martori permanenţi şi evocatori ai vulnerabilităţii şi bizareriei noastre sexuale. Uneori sexul poate fi o activitate prea intimă pentru a o împărtăşi cu cineva pe care îl cunoaştem bine şi cu care trebuie să ne vedem tot timpul.

3.

Sigmund Freud a mers mult mai departe. El a fost primul şi cel mai categoric în a identifica o explicaţie mult mai complexă şi mai adânc înrădăcinată pentru dificultatea cu care mulţi ne confruntăm atunci când vine vorba să facem sex cu partenerii noştri de lungă durată. Într-un eseu din 1912 intitulat straniu de frumos *Despre tendinţa universală de umilire în sfera iubirii*, Freud rezuma dilema chinuitoare care părea să îi macine frecvent pe pacienţii săi: „Pentru cei pe care îi iubesc, nu simt nicio dorinţă, şi pe cei pe care îi doresc, nu îi pot iubi".

După calculul lui Freud, viaţa noastră sexuală va fi treptat anihilată de două elemente inevitabile legate de educaţia primită: în primul rând, în copilărie învăţăm despre iubire de la oameni cu care tabuurile ne interzic în mod categoric să facem sex; şi, în al doilea rând, ca adulţi tindem să ne alegem amanţi care în anumite moduri (deşi fără să o conştientizăm) le seamănă celor pe care i-am iubit cel mai mult în copilărie. Împreună, aceşti factori constituie premisele unei enigme diabolice în care, cu cât ajungem să iubim mai mult pe cineva din afara propriei familii, cu atât ni se va reaminti de intimitatea legăturilor familiale timpurii – şi ca atare ne vom simţi mai puţin liberi instinctiv

să ne exprimăm dorinţelor sexuale alături de persoana respectivă. Un tabu al incestului menit la origine să limiteze pericolele genetice ale cosangvinizării poate reuşi astfel să ne reducă sau chiar să ne distrugă şansele de a ne bucura de sexul cu cineva cu care nu suntem nici pe departe înrudiţi.

Şansele ca tabuul incestului să fie reiterat în relaţia cu un soţ sporesc dramatic după apariţia câtorva copii. Până atunci, mementourile prototipurilor parentale pe care se bazează în mod subconştient alegerea partenerului sunt contracarate de afrodisiacele naturale pe care le constituie tinereţea, hainele la modă, cluburile de noapte, vacanţele în străinătate şi alcoolul. Însă toate aceste metode profilactice tind să fie uitate în clipa în care pe holul casei am parcat un landou. Ştim, la nivel conştient, că nu suntem părintele partenerului de viaţă, şi viceversa, însă această înţelegere tinde să devină un concept mult mai permeabil la nivelul subconştientului nostru când ne petrecem o bună bucată din zi evoluând în rolurile de „mami" şi de „tati". Chiar dacă nu noi suntem publicul căruia i se adresează aceste reprezentaţii, asistăm permanent la ele. Chiar şi după ce copiii au fost puşi la culcare, nu e neobişnuit ca unul dintre parteneri – într-una dintre acele celebre „scăpări freudiene" – să i se adreseze celuilalt cu „Mami" sau „Tati", o confuzie ce poate fi agravată de utilizarea aceluiaşi ton exasperat, sever, pe care l-am folosit toată ziua pentru a-i pune pe cei mici la punct.

Ambilor parteneri le poate veni greu să continue să creadă în adevărul evident, dar elusiv că sunt, de fapt, egalul celuilalt şi că, oricât de descurajant ar fi gândul de a face sex cu un părinte, acesta nu este un pericol real cu care se confruntă.

4.

Când bărbaţii şi femeile abandonează relaţii de durată şi îşi fac alţi iubiţi, mai tineri, acţiunile lor sunt adesea interpretate ca fiind motivate de o căutare simplă şi penibilă a tinereţii pierdute. Motivul mai profund, subconştient, însă, poate fi cu mult mai tulburător: cei care abandonează relaţia se poate să îşi dorească să scape de spectrele parentale care par să li se fi subsumat partenerilor lor, prin urmare făcând imposibilă orice intimitate sexuală cu aceştia.

Însă când sexul pare să se împotmolească în tabuul incestului, calea de ieşire nu este, firește, să o luăm de la capăt cu un alt partener, căci noii candidaţi vor sfârşi la rândul lor metamorfozaţi în figuri parentale, odată relaţia consolidată. Avem nevoie nu de cineva nou, ci de un nou mod de a ne percepe partenerul cunoscut.

Cum abordăm cel mai înţelept această traziţie? Un posibil răspuns ne este oferit de o practică sexuală care nu atrage îndeobşte decât un număr foarte restrâns de adepţi, dar care presupune o etică subiacentă aplicabilă la relaţiile de durată.

Există cupluri care se delectează alegând împreună o a treia persoană, un necunoscut, care să facă sex cu unul dintre ei, în timp ce celălalt priveşte. Voyeurul îşi cedează de bunăvoie poziţia care îi revine şi găseşte satisfacţie erotică în rolul de martor al posedării soţului / soţiei.

Acesta nu constituie un act de altruism. Din contră, noul actant a fost adus pentru a servi unui scop anume: acela de a-i reaminti voyeurului ce este excitant la partenerul său. Voyeurul foloseşte dorinţa străinului ca pe o hartă care să-i arate drumul către dorinţe ascunse de mult sub negura rutinei. Prin mijlocirea

străinului, voyeurul poate resimți aceeași excitație față de un partener vechi de douăzeci de ani ca în noaptea în care s-au cunoscut.

O variantă la această abordare o reprezintă practica de a-ți fotografia partenerul nud și de a încărca pozele pe un site de internet dedicat, pentru ca mai apoi să soliciți comentariile sincere ale publicului din lumea întreagă.

Tradiția, gelozia și teama sunt suficient de puternice pentru a împiedica răspândirea la scară largă a unor astfel de practici, însă ele ne dezvăluie limpede anumite mecanisme de percepție pe care ar fi bine să le includem în toate relațiile noastre. Soluția la plafonarea sexuală este să învățăm să ne privim partenerul ca și când ar fi prima oară în viață când îl vedem.

Avem la îndemână o variantă mult mai puțin amenințătoare și dramatică a acestui act al perceperii: să ne luăm o cameră la hotel o noapte. Incapacitatea de a remarca latura erotică a partenerului este adesea strâns legată de mediul neschimbător în care ne ducem viața zi de zi. Putem da vina pe prezența constantă a covorului și a scaunelor din sufragerie pentru faptul că nu reușim să facem sex mai des, căminele noastre fiind cele care ne îndeamnă să îi percepem pe ceilalți în conformitate cu atitudinea pe care o afișează în mod normal acolo. Decorul concret este permanent marcat de activitățile pe care le găzduiește – datul cu aspiratorul, alăptatul, întinsul rufelor, completarea declarațiilor pe venit – și ne refractă dispoziția respectivă, împiedicându-ne astfel în mod subtil să evoluăm. Mobila insistă să nu ne schimbăm pentru că ea nu se schimbă niciodată.

De unde și importanța metafizică a hotelurilor. Pereții, paturile, scaunele confortabile, meniurile pentru servirea în cameră, televizoarele și săpunurile mici, frumos împachetate ne pot ajuta mai mult decât prin simpla satisfacere a gustului pentru lux; ele

Nu ne putem aştepta să fim capabili să continuăm să facem dragoste atât timp cât covorul rămâne mereu acelaşi. Hotelul Park Hyatt, Tokio.

ne pot încuraja să ne reconectăm cu eurile noastre sexuale demult pierdute. Beneficiile unei scufundări într-o cadă pot fi nelimitate. Putem ajunge să facem iarăşi dragoste cu plăcere pentru că am redescoperit, dincolo de rolurile pe care ni le impune aranjamentul domestic, identităţile sexuale care ne-au apropiat în primă instanţă: un act de percepţie estetică ce va fi fost facilitat în mod determinant de o pereche de halate de baie, de un coş cu fructe gratuit şi de o fereastră care dă către un port necunoscut.

5.

În căutarea altor modalităţi de a ajunge să ne dorim din nou trupeşte soţul sau soţia, ar fi util să ne uităm la modul în care artiştii abordează sarcina de a înfăţişa lumea. Văzându-şi fiecare de misiunile de altfel cât se poate de diferite, amantul şi artistul se lovesc de aceeaşi meteahnă omenească: tendinţa generalizată de a cădea în rutină, de a se plictisi şi de a declara că toate lucrurile familiare nu prezintă interes. Suntem înclinaţi să tânjim în mod nedrept după noutate, romantism dulceag, dramatism şi strălucire.

Stă în puterea anumitor mari opere de artă, însă, să ne convingă să reanalizăm ceea ce credem că înţelegem deja şi să ne dezvăluie elemente fascinante noi, neglijate sau ascunse sub un înveliş familiar. Dinaintea unor astfel de lucrări simţim cum reînvăţăm să apreciem nişte elemente în aparenţă banale. Cerul la apus, un copac bătut de vânt într-o zi de vară, un copil care mătură o curte sau atmosfera unei cafenele dintr-o metropolă americană noaptea ni se înfăţişează nu ca nişte motive neinteresante şi evidente, ci ca surse de interes şi complexitate. Un artist va găsi mereu moduri de a scoate în evidenţă dimensiunile

În modul în care Manet a abordat sparanghelul se ascund lecții pentru relațiile pe termen lung. Edouard Manet, *Mănunchi de sparanghel*, 1880.

cele mai tulburătoare, impresionante şi uimitoare ale unei scene şi de a ne face să ne concentrăm atenţia asupra acestora, aşa încât să renunţăm la dispreţul nostru şi să începem să vedem în propriul mediu înconjurător puţin din ceea ce au reuşit să vadă Constable, Gainsborough, Vermeer şi Hopper în ale lor.

În Franţa secolului al XIX-lea, în afară de bucătarii profesionişti, de gurmanzi şi de fermieri, puţini erau capabili să găsească ceva foarte interesant la sparanghel – asta până când Edouard Manet a pictat în 1880 un mănunchi strâns legat, atrăgând astfel atenţia asupra minunii inerente apariţiei primăvăratice a acestei legume. Oricât de exemplare au fost abilităţile tehnice ale lui Manet, tabloul său obţine acest efect uluitor nu inventând farmecul sparanghelului, ci reamintindu-ne calităţi de a căror existenţă eram conştienţi, dar pe care le treceam cu vederea în modul nostru denaturat şi rutinat de a vedea lucrurile. Acolo unde am fi fost pregătiţi să vedem doar nişte vrejuri albe neinteresante, artistul a remarcat şi mai apoi redat vigoare, culoare şi individualitate, redistribuind acest subiect modest în rolul unui obiect elevat şi sacru prin intermediul căruia am putea căpăta acces la o înţelegere izbăvitoare a naturii şi a vieţii rurale.

Pentru a salva de la plafonare şi plictis o relaţie care durează de mult timp, am putea învăţa să aplicăm asupra partenerului de viaţă aceeaşi transformare izvorâtă din imaginaţie care i-a reuşit lui Manet asupra legumelor. Ar trebui să încercăm să identificăm ce e bun şi frumos dincolo de straturile de obişnuinţă şi rutină. Se poate să ne fi văzut atât de des partenerul împingând un cărucior, certându-se cu copilul, ocărând compania de electricitate şi întorcându-se acasă dărâmat de la muncă, încât am uitat acea dimensiune a lui care se păstrează aventuroasă, impetuoasă, impertinentă şi, mai presus de toate, vie.

6.

Pe de altă parte, dacă am încercat aceste soluții și au dat greș, dacă sexul cu vechiul nostru partener rămâne un eveniment rar și static, câtă dreptate avem să fim surprinși, iritați sau înverșunați?

Societatea modernă ne va găsi frustrarea perfect îndreptățită: orice altceva în afară de satisfacția deplină miroase a compromis și capitulare. Sexul frecvent și satisfăcător cu un partener de lungă durată este perceput ca normă, și orice abatere de la ea ca ceva patologic. Industria terapiei sexuale, dezvoltată prima oară în Statele Unite în cea de-a doua jumătate a secolului XX, și-a concentrat aproape toate eforturile întru a ne convinge că mariajul trebuie însuflețit printr-o dorință sexuală constantă. Pionierii sexologiei, William Masters și Virginia Johnson, au fost primii care au emis teoria îndrăzneață potrivit căreia orice persoană căsătorită are dreptul de a se bucura permanent de o viață sexuală satisfăcătoare alături de soțul sau soția sa, de la altar până la moarte. În bestsellerul lor din 1970, *Human Sexual Inadequacy* (*Inadecvarea sexuală umană*), ei își propun sistematic să identifice și să furnizeze antidoturi pentru toate obstacolele cu care s-ar putea confrunta un cuplu în căutarea unui astfel de ciclu nesfârșit de sex dătător de satisfacție: vaginism, disfuncție orgasmică, dispareunie, anorgasmie și efectele îmbătrânirii.

Masters și Johnson și-au dotat cartea cu diagrame ajutătoare și sugestii atent formulate privitoare la exercițiile pe care le-ar putea folosi cuplurile. Citită astăzi, proza lor sobră este curajoasă și foarte impresionantă în felul ei, în demersul de a scoate la lumină unele dintre suferințele secrete ale omenirii. Pentru o problemă veche de când lumea, de exemplu, autorii ofereau o abordare practică și plină de înțelegere:

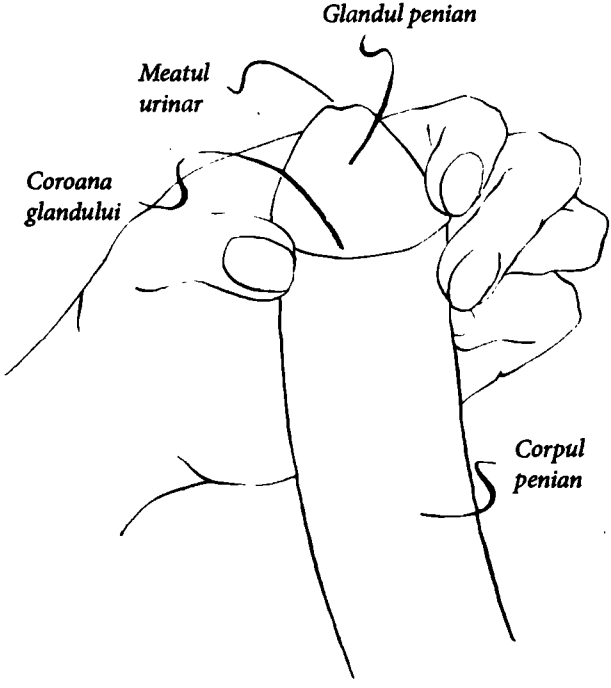

Lărgind frontierele cunoașterii: o ilustrație utilă din *Inadecvarea sexuală umană* a lui Masters și Johnson, 1970.

„Primul pas în tratarea anorgasmiei la bărbat este ca soția să forțeze ejacularea manual. Atingerea acestui scop poate dura câteva zile. Ideea de bază ce trebuie reținută de către ambii parteneri este aceea că nu este nicio grabă."

Vorbim, fără îndoială, de un progres al civilizației când astfel de chestiuni pot fi puse în scris și discutate fără patimă sau stânjeneală de doi adulți în vreme ce copiii lor dorm la etaj. Însă este, fără îndoială, ceva bizar, pervers chiar, la o mentalitate care etichetează drept patologică incapacitatea de face sex regulat. Nu ar trebui mai degrabă să răsucim problema pe toate fețele și să sugerăm că, departe de a constitui un indiciu că ceva e în neregulă, un declin treptat al pasiunii și frecvenței relațiilor sexuale într-un cuplu căsătorit este doar o realitate inevitabilă a vieții biologice și, ca atare, o dovadă de normalitate profundă? A ne împotrivi lui seamănă cu a protesta că nu suntem permanent fericiți. Dată fiind raritatea partidelor de sex reușite, avem oare dreptate să continuăm să privim frecvența ca pe adevărata normă? Ar fi convenabil dacă sexul și căsnicia ar putea coexista pașnic, dar nu e suficient să ne dorim asta. Prin urmare, nu ar fi o dovadă de înțelepciune să ne reducem așteptările, scoțându-ne așa-zisele „eșecuri" din sfera patologicului și destigmatizându-le, astfel încât uneori pur și simplu să ne putem întoarce cu spatele la partenerul nostru în patul matrimonial, gata să acceptăm, fără ranchiună, cu stoicism, unele dintre compromisurile inevitabile ale iubirii de lungă durată?

ii. Impotența

1.

În general, este mai ușor pentru cineva să recunoască că a făcut închisoare decât că suferă de impotență. Sunt puține motive de rușine mai mari pentru un bărbat, sau de sentimente de respingere pentru partenera lui. Este un eșec fizic cu conotații morale, care sfidează normele decenței și ale masculinității și care pare un reproș adus personalității și, în același timp, înfățișării partenerei. Sunt multe tragediile care tulbură specia umană, dar rar sunt atât de intens resimțite ca cele care lovesc într-un dormitor după ce partenerii au încercat în mod repetat și n-au reușit să-i provoace erecția bărbatului. În astfel de momente, sinuciderea se poate să nu mai pară o opțiune atât de îndepărtată sau de lipsită de sens.

Adevărata problemă când vine vorba despre impotență nu este atât privarea efectivă de plăcerea pe care o implică sexul (care poate fi compensată destul de ușor prin masturbare), cât, mai ales, lovitura dată orgoliilor ambilor parteneri. Impotența este considerată o catastrofă din pricina unei înțelegeri a ceea ce *reprezintă* ea.

Însă argumentul care va fi adus aici este acela că metodele noastre de interpretare sunt complet greșite, căci dacă ar fi să evaluăm chestiunea mai corect, nu doar că nu ne-am mai simți stânjeniți în momentele de impotență ce au o origine psihologică, ci poate că am ajunge să fim chiar mândri de ele.

2.

Ar trebui să începem prin a trasa cadrul general al unui subiect care ar merita într-o zi aprofundat sub forma unei monografii academice serioase: istoria impotenței.

Să afirmăm, cu toate că avem puține dovezi empirice concrete care să susțină această teorie, că la începuturile ei, omenirea nu avea probleme de impotență. Primii hominizi care trăiau în întunericul umed al peșterilor din centrul Franței sau în căldura sufocantă a colibelor din paie din Rift Valley se poate să se fi chinuit să-și procure hrana, să scape de animalele periculoase, să-și coasă chiloți și să comunice cu rudele aflate la mare depărtare, însă sexul era o chestiune simplă pentru ei, singura întrebare care cu siguranță nu le trecea prin minte vânătorilor masculi în timp ce învățau să se ridice pe picioarele lor hirsute fiind dacă partenerele lor vor avea chef diseară – sau dacă vor fi revoltate ori poate plictisite la vederea unui penis, ori pur și simplu vor prefera să petreacă o seară liniștită îngrijindu-se de foc. Rațiunea și bunătatea încă nu împietaseră asupra cursului liber al impulsurilor animalice – și nici în Occident ele nu aveau s-o facă în mod convingător timp de alte câteva milenii, până când influențele filozofiei clasice și ale moralei ideo-creștine nu aveau să pătrundă în cele din urmă la scară largă în mentalitatea populației în secolele de după moartea lui Hristos. Impotența își are originile într-o sporire a empatiei ca urmare a promovării Regulii de Aur („Poartă-te cu alții așa cum ai vrea să se poarte ei cu tine"); era rezultatul ciudat de neplăcut al tendinței noastre de a ne întreba ce ar putea simți celălalt și apoi de a ne identifica cu obiecțiile persoanei respective față de de pretențiile noastre invazive și nesatisfăcătoare.

Prin urmare, toți, cu excepția celor mai puțin conștienți de sine, vom fi uneori uluiți de cât de dezgustătoare îi poate părea pofta noastră de sex altcuiva și cât de irațională, cât de bizar și de neapetisant ne poate fi corpul și cât de nedorite mângâierile – și, ca urmare, cât de atenți trebuie să fim atunci când ne propunem să seducem. Cu cât mai bogată ne este imaginația, cu atât mai acută și mai mare ne va fi teama de a nu jigni – până într-acolo încât, chiar și atunci când sexul va reprezenta o posibilitate legitimă, se poate să nu fim capabili să ne depășim îndoielile, lucru care, în cazul bărbaților, poate avea consecințe fatale asupra capacității de a obține o erecție. Civilizația însăși, cu credința ei în drepturile omului, cu respectul ei pentru bunătate și cu sofisticarea ei morală, este cea care a generat, fără să-și dea seama, o creștere inestimabilă a numărului de eșecuri sexuale. Culmea e că o disponibilitate sporită pentru iubire și tandrețe ne poate face prea sensibili pentru a încerca să batem pe cineva la cap să se culce cu noi.

În mod cert, civilizația, cu virtuțiile ei, a adus beneficii enorme pentru relațiile dintre sexe, printre ele delicatețea și tactul, un sentiment al egalității și o împărțire mai echitabilă a sarcinilor domestice. S-ar putea să ne vedem nevoiți, totuși, să recunoaștem că a și făcut mai dificilă – pentru bărbați, cel puțin – întreținerea de relații sexuale. Acum știm că niciodată nu trebuie să insistăm, să ne impunem nevoile cu brutalitate, privindu-l pe celălalt ca pe un simplu instrument de care să ne folosim pentru propria plăcere.

Oricât de bine intenționate ar fi ezitarea și stânjeneala noastră, și chiar dacă izvorăsc din impulsurile cele mai nobile, ele riscă să ne priveze de anumite oportunități. Când și când, ne putem intersecta cu anumiți indivizi care nu sunt îngroziți de dorința noastră de sex rapid și viguros și care nu văd nimic dezgustător

nici măcar la cele mai mari extravaganțe sexuale. Însă chiar și acești candidați s-ar putea să aibă nevoie ca noi să facem primul pas, poate pentru că, deși își doresc să facă sex, au nevoie la rândul lor să li se reamintească acest lucru. Și mințile lor pot fi preocupate de chestiuni raționale și de probleme cotidiene, astfel încât numai o intervenție din afară poate reuși să îi repună în contact cu sinele lor lasciv. Dacă dorim să întrerupem vreodată cercul vicios al timidității, una dintre părți trebuie să-și înfrângă teama de a-i displăcea celuilalt și să joace la risc, mizând pe faptul că, la final, poate după o perioadă de confuzie și de ezitare, sexul își va revela nenumăratele farmece.

În etapa sa premergătoare, deci, chiar și cea mai plină de iubire, bine intenționată și empatică relație sexuală poate semăna îngrozitor de mult cu indiferența totală față de ce simte sau își dorește celălalt.

3.

Așadar, impotența este, în esență, un simptom al respectului, al temerilor de a provoca neplăcere prin impunerea propriilor dorințe și de a ne dovedi incapabili de a satisface nevoile partenerului. Popularitatea produselor farmaceutice gândite să combată disfuncția erectilă este indiciul unei nevoi colective a bărbaților contemporani de a dispune de un mecanism fiabil care să ne ajute să ne depășim îngrijorarea subtilă, delicată, civilizată, că vom dezamăgi sau displăcea.

O abordare mai bună, nemedicamentoasă, ar putea-o reprezenta o campanie publică menită să le inculce ambelor sexe – poate prin intermediul unei serii de panouri publicitare sau al unor reclame în revistele glossy – ideea că ceea ce este îndeobște denumit „trac" la bărbat, departe de a constitui o problemă, este

în realitate un bun ce trebuie căutat și prețuit ca o dovadă a unui tip de bunătate evoluată. Teama de a-i părea altcuiva dezgustători, ridicoli sau de a-i dezamăgi este o primă dovadă de moralitate. Impotența este o reușită a imaginației etice, într-o asemenea măsură, încât pe viitor, noi, bărbații, am putea învăța să mimăm din când în când afecțiunea ca pe un mod prin care să ne arătăm profunzimea de spirit, la fel cum astăzi înghițim pastile de Viagra pe ascuns în baie pentru a ne demonstra masculinitatea.

iii. Resentimentul

1.

Să ne întoarcem acum la Daisy și la Jim, cuplul nostru din sudul Londrei care nu a mai făcut dragoste de o lună. Motivul pentru care Daisy nu dorește să facă sex cu soțul ei după ce au stins televizorul și lumina este acela că e furioasă pe el, cu toate că sentimentele ei l-ar surprinde, ca și pe ea, de altfel. Cu numai câteva ceasuri în urmă, cei doi au luat împreună cina, de o manieră pe deplin politicoasă, chiar dacă o idee cam superficială, iar în timpul mesei ea nu s-a plâns și nici nu a schițat vreun alt semn de supărare. Mai mult, așa cum stă acum întinsă pe pat, nici Daisy nu este conștientă de existența vreunei nemulțumiri la adresa lui Jim. Nici măcar nu se gândește la el; se simte un pic tristă, își dorește să fie lăsată în pace și își face griji în legătură cu lucrurile pe care le are de făcut a doua zi.

Concepția înrădăcinată asupra furiei implică fețe înroșite, ton ridicat și uși trântite, dar de multe ori ea îmbracă o altă formă, căci atunci când nu se înțelege și nu se conștientizează, se coagulează în amorțire.

Două sunt motivele pentru care tindem să uităm că suntem furioși pe partenerul de viață și, ca urmare, devenim anesteziați,

melancolici şi incapabili să facem sex cu el. În primul rând, pentru că incidentele specifice care ne înfurie se petrec atât de rapid şi de insesizabil, în împrejurări atât de precipitate şi de haotice (la micul dejun, înainte de a ne duce copiii la şcoală sau în timpul unei conversaţii la telefonul mobil avute în timpul prânzului într-o piaţă măturată de vânt), încât nu conştientizăm jignirea suficient de bine cât să articulăm un protest coerent împotriva ei. Săgeata a fost lansată, ne răneşte, dar ne lipsesc resursele şi contextul în care să ne dăm seama cum şi unde anume ne-a străpuns armura. Şi în al doilea rând, de foarte multe ori nu dăm glas mâniei nici măcar atunci când o înţelegem, pentru că lucrurile care ne jignesc par atât de lipsite de importanţă, capricioase sau bizare, încât rostite cu glas tare ar suna ridicol. Chiar şi să ni le repetăm în sinea noastră poate fi stânjenitor.

Se poate, de exemplu, să ne simţim profund ofensaţi când partenerul nu ne remarcă noua tunsoare sau când nu taie pâinea pe fundul de lemn şi face firimituri peste tot, sau când se duce direct în sufragerie să se uite la televizor fără să ne întrebe cum ne-a fost ziua. Pe tema unor astfel de lucruri nu merită să formulăm plângeri oficiale. A declara: „Sunt furios pe tine pentru că nu tai pâinea cum trebuie" înseamnă a risca să părem în acelaşi timp imaturi şi nebuni. O atare obiecţie se poate să fie şi una, şi alta, dar dat fiind faptul că imaturitatea şi nebunia reprezintă, în general, condiţia umană, am face bine să încetăm să ne mai facem iluzii în această privinţă, căci riscăm, implicit, o decepţie.

Dispute asemănătoare, pe subiecte care celor din afară le pot părea în mod obiectiv meschine şi absurde, punctează istoria oricărei relaţii de cuplu. A ne îndrăgosti de cineva înseamnă a-l înnobila cu o idee despre ce ar trebui să fie în ochii noştri; înseamnă să încercăm să personificăm perfecţiunea într-o suită infinită de domenii, de la chestiunile cele mai importante (cum ne educăm

copiii și ce fel de casă cumpărăm) până la cele mai mărunte (unde așezăm canapeaua și cum ne petrecem seara de marți). Ca atare, în iubire suntem constant pândiți de posibilitatea unei înșelări dureroase sau enervante a uneia dintre așteptările pe care le nutrim. Odată implicați într-o relație, niciun detaliu nu mai poate fi considerat minor.

Într-o săptămână obișnuită, fiecare dintre cei doi parteneri poate primi și, respectiv, trage zeci de mici săgeți fără ca măcar să-și dea seama, iar singurele mărturii exterioare ale acelor răni vor fi reprezentate printr-o răcire aproape imperceptibilă a relațiilor dintre ei și, extrem de important, lipsa dorinței unuia sau a amândurora de a face sex cu celălalt – căci sexul este un dar pe care nu-l putem oferi când suntem nervoși, și cu atât mai puțin atunci când nici măcar nu suntem conștienți de asta. Situația are tendința de a escalada, devenind și mai nesuferită. Cel care a produs fără să-și dea seama suferința va fi pedepsit prin privarea de sex, ceea ce va atrage după sine lansarea altor săgeți ce vor provoca răni care nu vor fi nici înțelese, nici tratate și care vor inspira alte acte de agresiune tacită și privațiuni.

Chiar și între doi oameni altfel generoși și raționali, considerați colegi demni de încredere, prieteni iubitori și niște valori pentru comunitate, într-un final, va avea loc, cel mai probabil, o explozie de tipul următor:

JIM: De fapt tu nu vrei în general să te culci cu mine, nu-i așa?
DAISY: Ba da, dar acum n-am chef.
JIM: Așa spui de fiecare dată.
DAISY: Nu e adevărat. Pur și simplu nu îmi place să mă simt obligată.
JIM: Nu încerc să te oblig!
DAISY: Ba da. Mă terorizezi.

JIM: Încep să cred că eşti frigidă, ştii?
DAISY: Iar eu îmi dau seama că eşti un bădăran.
JIM: Mă duc să dorm dincolo.
DAISY: N-ai decât. Nu-mi pasă.

În fiecare clipă, sute – poate mii – de conversaţii identice se poartă peste tot în lume, adesea în zonele ei cele mai privilegiate, genul acela de locuri unde nu există războaie şi condiţii economice disperate, ci doar magazine bine aprovizionate şi universităţi scumpe. Pierderea de vreme pare strigătoare la cer, căci, în ciuda tuturor insultelor pe care şi le pot adresa, combatanţii cel mai probabil se iubesc şi ar putea să se poarte frumos unul cu celălalt, cu condiţia ca mai întâi să înţeleagă cum de au ajuns într-atât de furioşi.

2.

În acest moment al istoriei noastre ca specie, ştim cât se poate de bine de ce partenerii se sfâşie unul pe celălalt şi cum ajung să se năruie relaţiile. Motivele sunt enunţate în paginile sobre ale manualelor de psihologie cu titluri precum *Terapia de cuplu: tehnici şi abordări pentru un tratament eficient* (*Couples in Treatment: Techniques and Approaches for Effective Practice*, volum editat de doi psihoterapeuţi britanici, Gerald Weeks şi Stephen Treat).

Deşi informaţia este la îndemâna oricui, ea are obiceiul perfid de a nu fi disponibilă în momentele de criză. Nu avem martori obiectivi care să ne dea un sfat şi mantre pe care să le rostim pentru a ne inculca idei pozitive. Cunoştinţele noastre sunt teoretice şi neexersate. Suntem răvăşiţi de viteza cu care ne copleşesc dezamăgirile şi de incapacitatea de a opri şi a derula banda, de

a renunța la ceartă și reproșuri, alegând să ne concentrăm asupra identificării adevăratelor surse ale propriei suferințe și frici.

Într-o lume mai bine rânduită, în loc să-i îngăduie lui Jim și lui Daisy să persiste în încercarea lor de a cuantifica întocmai cât de diabolic se presupune a fi partenerul de viață, Gerald Weeks și Stephen Treat i-ar lua în primire, i-ar așeza împreună într-o cameră liniștită și i-ar încuraja să reconstituie pașii care i-au dus în acest iad personal. În timp și cu stăruință, cuplul ar putea începe să înțeleagă faptul că ostilitatea unuia față de celălalt a fost conturată de parcursul personalității fiecăruia dintre ei prin canioanele emoționale distorsionante ale propriei copilării.

Într-o lume perfectă, fiecare cuplu ar primi săptămânal vizita unui psihoterapeut, fără ca măcar să fie nevoie să solicite acest serviciu. Ședința de terapie ar fi pur și simplu o trăsătură funcțională a unui trai bun, normal, așa cum este masa de vineri seara pentru evrei, și ar îndeplini aproximativ aceeași funcție catartică ca ritualul respectiv. Mai presus de orice, societatea nu i-ar da de înțeles niciunuia dintre cei doi că, dacă are parte de consiliere psihologică, înseamnă că este nebun – motivul principal pentru care oamenii refuză să meargă la psiholog, ajungând astfel să își piardă încet mințile.

Psihoterapeutul ideal ar lua istoricul relației, ar analiza dificultățile cu care se confruntă cei doi în momentul de față și ar încerca să slujească drept catalizator pentru acea schimbare pe care au fost prea slabi, prea ocupați ori prea derutați s-o genereze ei înșiși. Ea le-ar reaminti clienților săi că fiecare dispută, oricât de minoră, are importanță și poate să atragă după sine un lanț de reproșuri și de resentimente care i-ar putea împiedica să-și dorească să facă sex. I-ar învăța să trateze chestiunea complicată a funcționării ca un cuplu cu extrem de multă atenție. Le-ar cere

amândurora să vină la fiecare şedinţă cu o listă de probleme cu care s-au confruntat în săptămâna abia încheiată şi va insista ca fiecare să-i asculte reclamaţiile celuilalt cu înţelegere, fără a recurge la autojustificări pline de furie şi la autocompătimire. Le-ar pune în vedere că, dacă nu fac dragoste cel puţin o dată pe săptămână, se vor confrunta cu un exces de libidou care i-ar putea împinge să caute supape în afara relaţiei, cu consecinţe asupra relaţiei lor. Le-ar analiza istoricul psihologic şi şi-ar propune să îi ajute să conştientizeze unele dintre modurile în care, din pricina trecutului fiecăruia dintre ei, ar putea fi tentaţi să distorsioneze şi să interpreteze greşit realitatea. Iar atunci când spiritele s-ar inflama, i-ar îndemna să îl vadă pe celălalt rănit şi trist, nu maliţios şi răuvoitor.

Terapeutul ar face parte dintr-o nouă specie de preoţi, concepută pentru un ev ce nu mai crede în iertare şi înţelegerea vieţii de apoi în sensul atribuit lor de religie, dar care continuă să aibă mare nevoie de ele aici şi acum.

3.

Dacă un astfel de serviciu nu există, asta se datorează faptului că ne aflăm încă la începuturile capitalismului. Suntem capabili să comandăm fructe exotice care să ne fie livrate acasă şi construim microchipuri, dar ne zbatem să găsim moduri eficiente de a ne analiza şi vindeca relaţiile. Problema o reprezintă faptul că ni se pare că ştim deja totul despre ce înseamnă să fii cu o altă persoană, fără să ne fi bătut capul să învăţăm absolut nimic. Nu suntem cu nimic mai capabili să ne achităm de această sarcină de unii singuri decât am fi să ne dăm seama intuitiv cum să aducem la sol un avion sau să facem o operaţie pe creier. În vreme ce majoritatea locurilor de muncă din zilele noastre abundă în

proceduri artificiale menite să îi împiedice pe angajați să se omoare între ei, cuplurile moderne încă se opun tentativelor de a introduce proceduri standardizate și asistență externă în relațiile lor. Persistă ideea potrivit căreia prea multă gândire ne-ar împiedica să simțim – ca și cum nu ar fi absolut evident faptul că numai gândirea consistentă și consecventă s-ar putea să ne mai împiedice să ne distrugem unul pe celălalt.

Prin consens general, cultura identifică principala dificultate cu care se confruntă relațiile mai degrabă în găsirea persoanei potrivite decât în a învăța să iubim o ființă umană reală – adică, una obligatoriu imperfectă. Ezitarea noastră de a munci pentru menținerea relațiilor este strâns legată de primele emoții trăite. Am fost iubiți prima oară de oameni care au ținut secretă față de noi adevărata cantitate de muncă pe care o implică o relație, care își arătau arareori vulnerabilitățile, neliniștile și nevoile și care se purtau – într-o anumită măsură, cel puțin – mai bine în rolul de părinți decât în cel de amanți. Ca urmare, ne-au indus (deși cu cele mai bune intenții) o iluzie ce a avut consecințe complicate pentru noi mai târziu, în sensul că ne-a lăsat nepregătiți pentru efortul pe care trebuie să îl depunem pentru a face chiar și dintr-o relație între adulți foarte cuviincioasă una reușită.

Putem obține o perspectivă echilibrată asupra iubirii mature nu amintindu-ne cum era să fim iubiți în copilărie, ci mai degrabă imaginându-ne ce a însemnat pentru părinții noștri să ne iubească, respectiv, o mare cantitate de muncă. Numai cu o dăruire similară vom putea să ne dăm seama care dintre noi lansează săgețile în relația noastră, și astfel să avem o șansă de a ne bucura de o legătură mai strânsă și, ca bonus, de partide de sex mai frecvente și mai pătimașe.

4. Pornografia

i: Cenzura

1.

Deseori, atunci când nu-şi mai poate stăpâni demonii şi Daisy doarme, Jim se dă pe furiş jos din pat şi urcă scările până la micul birou aflat la etaj, unde se află computerul.

Aşa cum o arată mereu apărătorii lui, internetul este un instrument educativ excepţional, care strânge la un loc inteligenţele intermitente ale populaţiilor împrăştiate pe toate continentele într-o singură minte globală imensă şi permanent activă. Din doar câteva clicuri şi apăsări de taste, Jim poate ajunge să navigheze prin arhivele virtuale ale Bibliotecii Congresului, să afle cum e vremea în sudul Italiei, să se uite la maşinile de epocă prezentate la un salon din California sau să analizeze graficele comparative ale temperaturilor medii din ultimii douăzeci de ani.

Dar, la fel de uşor poate, desigur, să dea o căutare după „curve adolescente futute" şi să-şi piardă minţile. Nu e de mirare că vânzările de carte serioasă au scăzut peste tot în lume: cărţile vor trebui să se dovedească foarte interesante ca să poată concura cu aşa ceva. Orice altceva – o navetă care a amartizat, prima piesă de Crăciun a unui copil, descoperirea a cincisprezece pagini de manuscris aparţinându-i lui Shakespeare – va face faţă cu greu. Adevărata întrebare a secolului este de ce un bărbat ar alege

vreodată să-şi trăiască propria viaţă în loc să dea clic obsesiv de la „amatoare" la „blonde", de la „sado-maso" la „sex interrasial", de la „sex în aer liber" la „roşcate", de la „hermafrodiţi" la „voyeuri".

2.

Pornografia este frecvent acuzată (de obicei de acele suflete binecuvântate a căror experienţă directă privitoare la acest subiect se limitează la o privire aruncată pe furiş într-un număr vechi din Playboy şi poate la o reclamă la canalul pentru adulţi surprinsă cu nişte ani în urmă pe televizorul dintr-o cameră de hotel) că ar fi „trucată" într-un mod confortabil şi, ca atare, nu reprezintă vreo ameninţare la adresa unei existenţe raţionale şi inteligente. Din păcate însă, acest lucru e departe de a fi adevărat. Pornografia zilelor noastre este gândită să ne reproducă propriile vieţi până în cel mai mic detaliu – cu deosebirea importantă, desigur, că în primul caz toată lumea pare să facă sex extatic, încontinuu.

Pierderea de vreme ce decurge din această activitate este, evident, cutremurătoare. Analiştii financiari estimează valoarea industriei pornografiei pe internet la 10 miliarde de dolari pe an, însă această cifră abia dacă reflectă un crâmpei din adevăratele costuri privitoare la risipa de energie umană: poate nu mai puţin de două sute de milioane de ore de muncă anual, pe care altfel le-am fi putut folosi să înfiinţăm companii, să creştem copii, să găsim un leac pentru cancer, să scriem capodopere sau să facem ordine în pod, ni le petrecem de fapt holbându-ne la paginile fascinante ale unor site-uri precum www.hotincest.com sau www.spankgalore.com.

3.

Cât de mult contravine pornografia tuturor celorlalte planuri şi porniri ale noastre devine evident abia după orgasm. De unde cu doar un minut mai înainte ne-am fi sacrificat bucuroşi toate bunurile lumeşti pentru încă un clic, acum trebuie să înfruntăm cu groază şi ruşine pierderea temporară a facultăţilor noastre mintale. Noblețea pe care Aristotel o definea în *Etica nicomahică* drept „înflorirea deplină a ceea ce este mai pur omenesc în potrivire cu virtuţile" a fost lăsată mult în urmă când o anonimă de undeva din fosta Uniune Sovietică este trântită pe un pat, trei penisuri îi sunt îndesate brutal în orificii, iar scena rezultată este filmată pentru amuzamentul unui public de maniaci din toată lumea. Suntem departe de demnitate, de fericire şi de moralitate, dar, cel puţin în opinia unora, nu şi de plăcere.

Şi totuşi, nu e uşor să-i rezişti acestei otrăvi. O alianţă improbabilă şi parţial nevinovată între Cisco, Dell, Oracle şi Microsoft pe de o parte şi mii de furnizori de conţinut pornografic pe de altă parte exploatează o eroare de proiectare existentă la bărbaţi. O minte concepută iniţial să facă faţă unui număr limitat de tentaţii sexuale în afară de imaginea ocazională a unei femei din trib traversând savana devine neputincioasă atunci când este bombardată de invitaţii continue de a lua parte la scenarii erotice ce le depăşesc cu mult pe cele închipuite de mintea bolnavă a Marchizului de Sade. Structura noastră psihologică nu e nici pe departe suficient de solidă încât să ţină pasul cu evoluţia abilităţilor noastre tehnologice, nu e nimic în ea care să ne stăvilească dorinţa pătimaşă de a ne ignora toate celelalte priorităţi de dragul câtorva minute în plus (care s-ar putea dovedi a fi patru ore) prin cotloanele întunecate ale site-ului www.springbreakdelight.com.

Nu era atât de dificil să te concentrezi asupra lecturii povestirilor lui Cehov la lumina lumânării când singura sursă alternativă de petrecere a timpului liber se dovedea a fi o conversaţie cu un vecin care locuia la douăzeci de minute de mers pe jos de casa ta. Dar ce şansă mai au Cehov sau oricare alt scriitor atunci când ne putem împărţi monitoarele Dell în două şi în partea stângă să ne alcătuim un colaj de fotografii cu majorete dezbrăcate, iar în dreapta, cu ajutorul chatului MSN Messenger, să purtăm o conversaţie în timp real cu o nubilă dansatoare la bară de douăzeci şi cinci de ani (în realitate un şofer burtos de camion de 53, noi înşine pozând drept o adolescentă lesbiană curioasă, dar neştiutoare), care ne va încuraja cu blândeţe să facem primii paşi către propria noastră deşteptare sexuală.

4.

Când s-a trasat cadrul intelectual aflat la baza societăţilor secularizate moderne de către gânditori ai secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea precum John Locke, Voltaire, Thomas Jefferson şi Thomas Paine, în centrul său a fost plasat idealul libertăţii personale. În „societatea ideală" imaginată de ei, cetăţenii ar fi trebuit lăsaţi să citească ce doresc, să se uite la ce le place şi să se închine la ce zeitate vor. Singurele limitări ce s-ar fi putut impune asupra libertăţii individului ar fi fost cele justificate de nevoia de a preveni lezarea altora; oamenilor nu le era permis să-şi omoare vecinii cu bâta sau să-şi fure unii altora agoniseala, dar, în afară de astfel de comportamente extreme, teoretic aveau voie să facă ce le trecea prin cap. Acest principiu fundamental a fost enunţat în celebrul eseu al lui John Sturart Mill *Despre libertate* (1859): „Singura libertate care merită acest nume este aceea de a ne căuta binele fiecare în felul propriu, atâta vreme cât nu

încercăm să-i lipsim pe alții de al lor sau să-i stânjenim în efortul lor de a-l obține. Fiecare este paznicul propriei sănătăți, fie ea trupească, mintală sau spirituală".

Chiar și astăzi, când reflectăm la trăsăturile cele mai distinctive și mai nobile ale democrațiilor contemporane, avem tendința de a singulariza libertatea. Apărând în mod automat acest ideal, ne bazăm pe două idei fundamentale. În primul rând, acceptarea noastră este una prevenitoare: suntem pe deplin conștienți de pericolele pe care le incumbă orice fel de intervenție a statului. Considerând că este imposibil ca cineva să știe cu adevărat cum anume ar trebui să trăiască altcineva, considerăm că beneficiile potențiale ce ar decurge din îngrădirea activităților altora sunt depășite cu mult de pericolele iminente. Ar fi de preferat să îi lași pe oameni să-și caute singuri mântuirea cum cred ei de cuviință, în loc să te expui riscului de a provoca un dezastru intervenind. În caz că mai plutea vreo umbră de îndoială în această privință, spectrele lui Hitler și Stalin sunt invocate în mod curent pentru a ne aminti ce se poate întâmpla atunci când cineva e convins că știe ce e mai bine pentru toți ceilalți.

În al doilea rând, într-o manieră mai optimistă, argumentația noastră întru apărarea ideii de libertate se bazează pe convingerea că noi, ființele umane, suntem în esență niște creaturi mature, raționale, capabile să își evalueze corect propriile nevoi fără a necesita foarte multă protecție. Lucrurile la care suntem expuși nu necesită monitorizare căci nu obișnuim să ne lăsăm prea influențați de lucrurile la care ne uităm sau despre care citim. Nu vom fi vătămați iremediabil de o carte sau de o imagine; este puțin probabil să devenim violenți după ce vom fi citit un roman sângeros sau să ne pierdem reperele morale doar văzând un film sau o fotografie. Echilibrul nostru mintal este mai puternic

de-atât. Nu suntem făcuți din sugativă; putem trăi în siguranță cu o presă liberă și o democrație a ideilor, mândrindu-ne cu ele.

5.

Aproape până în cel mai mic detaliu, aceste precepte seculare contravin convingerilor majorității religiilor – în mod deloc surprinzător, poate, dacă ne gândim că filozofia liberalismului modern s-a dezvoltat în principal ca reacție la deriva doctrinei religioase. În ceea ce le privește, religiile au susținut întotdeauna că dețin o înțelegere cât se poate de fiabilă a binelui și a răului și ca atare au obligația morală de a-și impune sistemele valorice, chiar prin forță și constrângere, dacă e nevoie. Ele au susținut mereu și că oamenii nu sunt deloc imuni la mesajele din jurul lor. Ei pot fi profund afectați de lucrurile pe care le citesc sau la care se uită și de aceea trebuie apărați constant de ei înșiși. Au nevoie de cenzură.

Însuși acest cuvânt este în mod normal înspăimântător, trimițând la experimentele sovietice și naziste, precum și la aberațiile vindicative ale Inchiziției Catolice. Însă înainte de a respinge din capul locului ideea de cenzură, chiar dacă alunecăm pe o pantă la capătul căreia se întrezăresc niște scenarii îngrozitoare, merită să ne gândim că un tip de cenzură benefică și necesară chiar ar putea exista. Poate chiar suntem, așa cum susțin multe religii, vulnerabili față de ceea ce citim și vedem; poate că influența cărților și a materialelor vizuale nu ne atinge doar în trecere. Pentru că suntem pătimași și în mare măsură iraționali, năpădiți de hormoni și dorințe distructive, nu ne trebuie mult să ne pierdem din vedere ambițiile pe termen lung. Chiar dacă această permeabilitate ne-ar putea răni în amorul propriu, imaginile greșite ne pot împinge pe o pantă fatală; lecturile nepotrivite pot

deturna acul busolei noastre morale și câteva reclame rău-intenționate dintr-o revistă glossy (așa cum publicitarii o știu foarte bine) fac prăpăd printre valorile noastre. În astfel de cazuri, puțină cenzură s-ar putea să nu fie o idee chiar așa de rea. Desigur, fără a renunța la toate libertățile noastre în favoarea unei autorități arbitrare și tiranice, ar trebui, totuși, uneori și în niște contexte anume, să fim dispuși să acceptăm o limitare teoretică a unora dintre drepturile noastre, fie și numai de dragul propriei bunăstări și a capacității noastre de a înflori. În momentele de luciditate, ar trebui să fim capabili să vedem singuri că libertatea neîngrădită ne poate prinde în capcană și că – atunci când vine vorba de pornografia pe internet, de exemplu – ne-am putea face nouă înșine un favor dacă am accepta de bunăvoie să renunțăm la anumite privilegii în favoarea unei entități benigne care să ne supravegheze.

Probabil numai acei oameni ale căror euri raționale nu au fost niciodată anihilate de forța deplină a sexului pot rămâne necritici și generos de emancipați când vine vorba de acest subiect. Filozofiile despre eliberarea sexuală par să îi atragă în principal pe cei care nu nutresc niciun fel de dorințe distructive sau bizare pe care să tânjească să și le satisfacă de îndată ce vor fi fost eliberați.

Prin comparație, oricine a experimentat puterea sexului în general, și pe cea a pornografiei pe internet în special, pentru a-și modifica ordinea priorităților raționale, este puțin probabil să se arate la fel de încrezător când vine vorba de libertatea sexuală. După suficient de multe ceasuri târzii petrecute urmărind obsesiv un cârd de oameni care se dezbracă și se penetrează unii pe alții, chiar și cei mai libertarieni dintre noi e posibil să simtă nevoie de a da foc la toate serverele, routerele, centrele de date și cablurile din lume ca să pună capăt odată pentru

totdeauna sistemului răspunzător pentru otrăvirea căminelor şi a minţilor noastre.

Pornografia, asemeni alcoolului şi drogurilor, ne subminează capacitatea de a îndura anumite tipuri de suferinţă pe care trebuie să le îndurăm dacă vrem să ne conducem vieţile cum trebuie. În mod specific, ea ne reduce capacitatea de a face faţă stărilor sufleteşti ambigue de nelinişte neîntemeiată şi plictis care ne încearcă. Sentimentele noastre de anxietate sunt nişte semnale autentice, dar tulburi că ceva nu este în ordine, aşa că trebuie să fie ascultate şi interpretate cu răbdare – procese care este puţin probabil să se desăvârşească atunci când avem la îndemână, în computer, unul dintre cele mai puternice instrumente de distragere a atenţiei inventate vreodată. Tot internetul este, într-un fel, pornografic, un furnizor de excitaţie căruia nu avem nicio capacitate înnăscută de a-i rezista, un seducător ce ne conduce pe drumuri care în marea lor majoritate nu răspund în niciun fel nevoilor noastre reale. Mai mult, disponibilitatea lesnicioasă a pornografiei ne micşorează toleranţa faţă de genul acela de plictis care îi oferă minţii noastre spaţiul de care are nevoie pentru a genera idei bune – genul de plictis creator cu care ne-am putea răsfăţa în timpul unei băi sau al unei călătorii lungi cu trenul. Ori de câte ori simţim o dorinţă irezistibilă de a ne ascunde din calea propriilor gânduri, putem fi siguri că ceva important încearcă să îşi croiască drum către conştientul nostru – şi cu toate acestea, exact în astfel de momente prolifice, pornografia pe internet este în cea mai mare măsură capabilă să îşi exercite atracţia înnebunitoare, facilitându-ne fuga de noi înşine şi astfel ajutându-ne să ne distrugem prezentul şi viitorul.

6.

Numai religiile continuă să ia sexul în serios, în sensul că-i respectă cu adevărat puterea de a ne distrage de la prioritățile noastre. Numai religiile îl văd ca pe ceva potențial periculos și de care trebuie să ne ferim. Se poate să nu ne convină lucrurile la care și-ar dori să ne gândim în locul sexului sau să nu ne placă modul în care își propun să îl cenzureze, dar cu siguranță – deși poate doar după ce am pierdut o mulțime de ore online pe www.youporn.com – putem accepta faptul că, în această privință, religiile au nimerit-o: sexul și imaginile sexuale ne pot copleși facultățile raționale cu o ușurință întristătoare.

Date fiind rezistența sa față de ideea de cenzură și încrederea în maturitatea omenirii, lumea secularã manifestă un dispreț deosebit pentru promovarea de către tradiția islamică a jijabului și a burkăi. Ideea că femeile ar trebui să se acopere din cap până în picioare astfel încât să nu le distragă atenția de la Allah credincioșilor de sex masculin le pare absurdă apărătorilor secularismului. Oare un bărbat rațional chiar și-ar da viața peste cap pentru că a zărit o pereche de genunchi sau de coate ispititoare? Și cine altcineva în afară de un debil mintal ar putea fi serios afectat de spectacolul oferit de un grup de adolescente pe jumătate despuiate care se fâțâie provocator pe plajă?

Societățile secularizate nu au nicio problemă cu bikinii sau cu provocarea sexuală pentru că, printre altele, ele nu cred că sexualitatea și frumusețea exercită o putere atât de mare asupra oamenilor. Se presupune că bărbații sunt perfect capabili să se uite la un grup de tinere care țopăie și apoi să își vadă în continuare de viață ca și cum nimic ieșit din comun nu s-ar fi întâmplat.

Religiile sunt adesea ridiculizate pentru că se arată pudice, dar, în măsura în care ele ne previn în privința sexului, o fac

Doar religiile mai iau în serios puterea sexului de a ne reordona prioritățile.

dintr-o conştientizare activă a farmecelor şi a puterii dorinţei. Religiile nu ar judeca sexul ca fiind ceva atât de rău dacă nu ar înţelege şi că el poate fi atât de minunat. Problema este că acest lucru minunat se poate pune în calea altor preocupări umane importante şi preţioase, cum sunt Dumnezeu şi viaţa.

S-ar putea să nu fim dispuşi să mergem până într-acolo încât să acoperim frumuseţea cu un văl, dar poate vom ajunge să înţelegem raţiunea cenzurării internetului şi să salutăm orice încercare a autorităţilor de a reduce abundenţa omniprezentă şi necontrolată de pornografie care ne parvine prin intermediul cablurilor de fibră optică. Chiar dacă nu mai credem într-o zeitate, s-ar putea să trebuiască să acceptăm faptul că o anumită doză de reprimare este necesară atât pentru sănătatea mintală a speciei noastre, cât şi pentru buna funcţionare a unei societăţi bine orânduite şi iubitoare. O parte a libidoului trebuie să ne fie înăbuşită pentru binele nostru; reprimarea nu este doar pentru catolici, musulmani şi victorieni, ci pentru noi toţi şi pentru eternitate. Pentru că trebuie să mergem la muncă, să ne implicăm în relaţii, să ne creştem copiii şi să ne explorăm propriile minţi, nu le putem îngădui impulsurilor noastre sexuale să se exprime neîngrădit, online sau altfel; lăsate să îşi facă de cap, ele ne distrug.

ii. Un nou tip de pornografie

1.

Pe de altă parte însă, adevărata problemă legată de pornografie s-ar putea să nu o reprezinte disponibilitatea ei pe scară largă, ci natura şi calitatea ei. Ea nu ne-ar pricinui atâtea probleme dacă nu ar fi aşa de detaşată de toate celelalte preocupări pe care o persoană rezonabil de raţională, morală, bună şi ambiţioasă le-ar

putea avea, pe lângă sex. Cu toate acestea, așa cum se prezintă în momentul de față, pornografia ne cere să renunțăm la moralitate, la simțul nostru estetic și la inteligență atunci când o urmărim, pentru a ne putea lăsa întru totul în voia celui mai absurd tip de poftă trupească. Intriga e penibilă, dialogurile absurde, actorii sunt exploatați, interioarele sunt urâte și fotografiile voyeuristice – de unde și senzația de dezgust care ne copleșește în clipa în care ne-am săturat de ea.

Și totuși, ne putem închipui o variantă de pornografie care să nu ne oblige să alegem atât de de categoric între sex și virtute, o pornografie în care dorința sexuală ar putea fi chemată în sprijinul valorilor nobile la care ne raportăm în loc să i se permită să le submineze. De altfel, ceva asemănător există deja, și asta în ceea ce ar părea cel mai improbabil loc cu putință: sfera artei creștine.

În anumite perioade din istoria sa, arta creștină a înțeles că dorința sexuală nu era numaidecât dușmanul virtuții, ci chiar putea, dacă era canalizată cum trebuie, să îi confere energie și pasiune. În retablurile lui Fra Filippo Lippi sau ale lui Sandro Boticelli, nu doar că Madona este frumos înveșmântată și plasată pe un fundal fermecător, dar este și frumoasă, ba chiar, în multe cazuri, fără doar și poate, sexy. Deși acest aspect nu este în mod normal avut în vedere în discuțiile despre istoria artei sau în cataloagele muzeelor, mama lui Hristos poate fi destul de des o persoană de-a dreptul excitantă.

Străduindu-se în mod conștient să obțină acest efect, artiștii creștini nu încălcau prudența manifestată în general de religia lor față de sexualitate; din contră, ei afirmau că, în anumite momente, sexualitatea putea fi folosită în scopul de a promova un proiect de înălțare sufletească. Dacă privitorii trebuiau convinși că Maria fusese una dintre cele mai nobile ființe care au existat

Sex-appealul venind să ne susţină interesul pentru bunătate şi virtute, mai degrabă decât să ni-l submineze. Sandro Botticelli, *Madona cu cartea*, *cca* 1483.

vreodată – întruchiparea bunătății, a sacrificiului de sine, a blândeții și a virtuții –, s-ar fi putut dovedi util ca ea să fie reprezentată – în cel mai subliminal și delicat mod cu putință – ca o femeie atrăgătoare din punct de vedere sexual.

Avantajul de a nutri fantezii sexuale în timp ce privești una dintre madonele lui Boticelli în locul unui produs stereotip al industriei pornografice moderne constă în aceea că prima situație nu ne forțează să facem o alegere stânjenitoare între sexualitatea noastră și alte calități către care aspirăm. Ea ne îngăduie să dăm frâu liber impulsurilor noastre fizice păstrându-ne în tot acest timp sensibilitatea estetică și conștiența morală. Cu alte cuvinte, ne oferă șansa de a anula prăpastia dintre sex și virtute.

Aceste reprezentări paradigmatice ale Mariei prefigurează o pornografie a viitorului luminată și integrată. În mod ideal, ea ne-ar stimula apetitul sexual în contexte care prezentau și alte trăsături ale firii omenești, unele nobile – în care, de exemplu, oamenii erau spirituali, se arătau amabili, munceau din greu sau se dovedeau ingenioși – astfel încât excitația noastră să se transfere și să ne sporească respectul pentru aceste elemente ale unei vieți bune. Sexualitatea nu ar mai trebui azvârlită laolaltă cu prostia, grosolănia, ardoarea și exploatarea; ar putea fi, în schimb, canalizată către ceea ce este mai nobil în noi.

2.

Acest nou tip de pornografie ar prezenta avantajul incomensurabil de a atenua o parte din ura de sine pe care pornografia actuală tinde să o genereze de îndată ce ne-am făcut treaba cu ea. Adolescenții, un segment al populației obsedat de pornografie într-un fel care le vizează propriile conștiințe supărându-le în același timp părinții, ar putea fi scutiți de nevoia de a alege între

plăcerea de a se uita la fotografii sexy şi preocuparea pentru familie, pentru teme sau pentru performanţele sportive. Noua pornografie ar combina excitaţia sexuală cu interesul faţă de alte idealuri omeneşti. Concepţia adesea animalizată şi intrigile uzate, pline de personaje-tip aparent incapabile de vorbire articulată, ar putea lăsa locul unor imagini şi scenarii pornografice bazate pe calităţi precum inteligenţa (înfăţişând oameni citind sau plimbându-se printre rafturile bibliotecilor), bunătatea (oameni care îşi fac sex oral unul altuia cu un aer de delicateţe şi consideraţie) sau umilinţa (oameni surprinşi, părând stânjeniţi sau sfioşi). În felul acesta nu am mai fi puşi în faţa unei alegeri dureroase între a fi oameni şi a fi fiinţe sexuale.

Pornografia viitorului: am putea fi interesați de sex și de inteligență. *Becky in the Den*, Jessica Todd Harper, 2003.

5. Adulterul

i. Plăcerile adulterului

1.

Este puțin probabil să reușim să pătrundem acest subiect de notorietate dacă nu ne îngăduim mai întâi să recunoaștem cât de tentant și de revigorant poate fi adulterul, mai ales după câțiva ani de căsnicie și vreo doi copii. Înainte de a-l eticheta direct „greșit", trebuie să acceptăm faptul că el este, adesea, în egală măsură – o vreme, cel puțin – profund pasionant.

Așadar hai să ne imaginăm un alt scenariu. Personajul nostru, Jim, se află la birou, unde intervievează candidați pentru un post de grafician. De câteva ore nu face altceva decât să le pună întrebări unor tineri cu cioc, dar iată că sosește și ultimul candidat. Rachel pe numele ei, are douăzeci și cinci de ani (Jim are aproape patruzeci și este foarte apăsat de apropierea morții) și poartă o pereche de jeanși, pantofi sport și un pulovăr verde-închis cu anchior, fără mare lucru pe dedesubt, ceea ce atrage atenția asupra trunchiului ei androgin. Cei doi discută despre costurile de tipar, despre profituri, despre gramajul hârtiei și despre corpuri de literă – dar, desigur, gândurile lui Jim sunt în altă parte. Ar trebui să ne îngrijoreze starea de spirit a unui bărbat care *nu* ar reacționa la această întruchipare a tinereții, a sănătății și a energiei.

Rachel nu are nimic din severitatea unui supermodel, nici resentimentul faţă de propria înfăţişare pe care frumuseţea îl generează uneori în tinerele ambiţioase şi inteligente şi care le face să se simtă jignite de faptul că majoritatea oamenilor sunt mult mai interesaţi de fizicul decât de ideile lor. În schimb are entuziasmul acela sincer, inocent, al cuiva crescut de doi părinţi în vârstă, iubitori, la o fermă îndepărtată, şi care nu s-a uitat niciodată la televizor şi nici n-a făcut liceul.

A descrie ceea ce Jim îşi doreşte ca fiind „sex" înseamnă să subestimăm dramatic originile excitaţiei lui. Vechiul sinonim englezesc al substantivului este neobişnuit de potrivit în acest caz, căci în esenţă Rachel provoacă în Jim dorinţa de a o „cunoaşte" – de a-i cunoaşte coapsele, şi gleznele, şi gâtul, evident, dar şi gusturile vestimentare, titlurile cărţilor din bibliotecă, mirosul părului după duş, cum era în copilărie şi confidenţele pe care le schimba cu prietenele ei.

În acest caz, ca în prea puţinele cazuri din viaţa lui Jim, soarta ia o întorsătură neobişnuită. La câteva luni după ce colaborarea lui Rachel cu firma lui s-a încheiat, Jim este trimis pentru două zile la Bristol ca să participe împreună cu unul dintre clienţii săi la o festivitate de premiere ce va avea loc la un hotel Holiday Inn aflat la ieşirea de pe autostrada M4 – şi descoperă chiar din prima seară, în foaierul verde-gălbui, că acolo se întâmplă să fie şi Rachel. Ea l-a uitat complet, dar după câteva indicii îşi recapătă expansivitatea obişnuită şi acceptă rapid sugestia lui de a se întâlni la bar după festivitate. Asemenea unui criminal novice, care ştie intuitiv cum să distribuie bolovanii în sacul cu cadavrul pe care-l va arunca în apă, Jim îi trimite un e-mail lui Daisy, urându-le ei şi celor doi copii ai lor noapte bună şi avertizând-o că s-ar putea să nu apuce s-o sune mai târziu – aşa cum face de obicei în astfel de împrejurări – pentru că seara tinde să se prelungească.

Pe la miezul nopții cei doi beau un pahar de vin împreună în barul rămas gol. Flirtul lui Jim este precis și la obiect. Îndrăzneala afișată de bărbații de vârstă mijlocie căsătoriți atunci când încearcă să seducă alte femei nu ar trebui niciodată confundată cu încrederea în sine: nu este decât teama de moarte, care îi face să conștientizeze cât de puține ocazii vor mai avea să savureze astfel de momente. Ea este cea care îi dă lui Jim imboldul să insiste în moduri în care nu ar fi îndrăznit niciodată să o facă atunci când era un tânăr burlac, când viața îi apărea dinainte ca o întindere infinită și când încă își mai permitea luxul de a se simți timid și rușinat.

Primul lor sărut are loc pe holul care duce către lifturi. El o lipește de perete, lângă un afiș care face reclamă la un tarif promoțional pentru o ședere în familie incluzând o gustare gratuită pentru copii duminica. Limba ei i-o întâmpină dornică pe a lui; trupul ei se împinge ritmic într-al lui. Întâmplarea de față intră rapid în panteonul celor mai minunate momente din viața lui Jim.

2.

Când Jim se întoarce de la Bristol, totul continuă ca înainte. El și Daisy îi culcă pe copii, ies să ia cina în oraș, discută despre necesitatea de a cumpăra un cuptor nou, se ceartă și fac la fel de puțin sex ca și până atunci.

Desigur, Jim minte în legătură cu episodul respectiv. Trăim vremuri moralizatoare. Epoca noastră îngăduie ca o mulțime de lucruri să aibă loc înainte de căsătorie, dar nu acceptă mai nimic după aceea. Ziarele publică o sumedenie de povești despre infidelitățile fotbaliștilor și ale politicienilor, iar comentariile cititorilor pe marginea lor reflectă genul de reacție pe care actul lui Jim este de așteptat să o provoace din partea

majorității concetățenilor lui. El ar fi catalogat drept infidel, ticălos și jigodie.

Aceste etichete îl înspăimântă pe Jim, dar, în același timp, o parte din el se întreabă de ce trebuie să se supună unui moralism atât de facil. I-am putea împărtăși scepticismul. Haide să ne închipuim pentru o clipă că ceea ce s-a întâmplat între Jim și Rachel nu a fost foarte greșit. Ba chiar să mergem și mai departe și să speculăm că, în mod contrar tuturor verdictelor publice pe tema adulterului, adevărata vină ar putea fi reprezentată tocmai de revers, adică de *lipsa* oricărei dorințe de a călca strâmb. Aceasta ar putea fi considerată nu doar ciudată, ci chiar *greșită* în sensul cel mai profund al cuvântului, fiind irațională și împotriva firii. Un refuz categoric de a nutri gânduri adulterine ar părea să reprezinte o uriașă deficiență de imaginație, o imperturbabilitate răzgâiată în fața intervalului de timp tragic de scurt ce ne-a fost alocat pe acest pământ, o desconsiderare crasă a realității minunat de senzuale a trupurilor noastre, o negare a puterii care ar trebui exercitată asupra eurilor noastre mai raționale de stimuli erotici de felul împletirii jucăușe a degetelor pe sub masa din sala de ședințe în timpul unei întâlniri și al lipirii pe furiș a genunchilor la sfârșitul unei mese la restaurant, de pantofi cu toc înalt și cămăși albastre apretate, de lenjerie din bumbac gri și pantaloni sport din lycra, de coapse netede și gambe puternice – fiecare dintre acestea constituind un punct culminant senzorial la fel de demn de adorație precum mozaicurile de la Alhambra sau *Misa în Si minor* a lui Bach. Oare respingerea acestor tentații nu ar fi ea însăși echivalentă cu un soi de trădare? Ar fi oare cu adevărat posibil să ne încredem în cineva care nu s-a arătat niciodată câtuși de puțin tentat să înșele?

3.

Societatea susține că persoanele căsătorite care descoperă că partenerii lor de viață au aventuri sunt perfect îndreptățite să fie furioase pe ei și să-i dea afară din casă, să le taie hainele cu foarfeca și să le distrugă reputația în fața prietenilor. Adulterul, așadar, îi oferă părții înșelate ample motive să se simtă mânioasă și indignată, iar părții care înșală motive mai mult decât suficiente să își ceară scuze în moduri extreme pentru îngrozitoarele-i fapte.

Dar, chiar și în acest caz, nu am putea oare argumenta că, oricât de rănită s-ar simți partea trădată, furia la vestea infidelității celuilalt nu este complet garantată? Faptul că soțul care a călcat strâmb a avut îndrăzneala de a-și închipui, darămite să mai și dea curs ideii că ar fi interesant să vâre o mână pe sub o fustă sau într-o pereche de pantaloni necunoscuți nu ar trebui să surprindă după zece ani sau mai mult de mariaj. Chiar e nevoie să te scuzi pentru o dorință cum nu se poate mai justificabilă și mai banală?

În loc să le ceară „trădătorilor" să spună că le pare rău, „trădaților" ar putea începe prin a-și cere ei înșiși scuze – scuze pentru că sunt ei înșiși, că au îmbătrânit, că uneori sunt plicticoși, că își forțează partenerii să mintă înălțând ștacheta sincerității la cote inaccesibile și (dacă tot ne-am apucat) să-și ceară scuze pentru că sunt oameni. Prea lesne poate părea că soțul adulterin a greșit pe toată linia în vreme ce cel neprihănit din punct de vedere sexual nu a greșit cu nimic. Dar asta denotă o înțelegere superficială a verbului „a greși". Cu siguranță adulterul ocupă principala poziție în clasament, însă există și alte moduri mai puțin importante – deși la fel de puternice – de a-ți trăda partenerul, inclusiv nevorbindu-i suficient, purtându-te cu răceală,

pierzându-ţi cumpătul sau pur şi simplu nereuşind să evoluezi şi să-l farmeci.

4.

Un soţ furios că a fost înşelat eludează un adevăr elementar şi tragic: acela că nimeni nu poate reprezenta totul pentru o altă persoană. Mai degrabă decât să accepte acest gând îngrozitor cu eleganţă demnă şi melancolie, soţii „trădaţi" sunt adesea încurajaţi să îşi acuze „trădătorii" că greşesc moralmente atunci când le impută lor vreo vină. Cu toate acestea, adevărata culpă într-o atare situaţie se ascunde în etosul mariajului modern, cu ambiţiile sale nebuneşti şi convingerea absurdă că cineva poate spera să întrupeze soluţia sexuală şi emoţională veşnică la toate nevoile altcuiva.

Dându-ne un pas în spate, ceea ce deosebeşte căsnicia modernă de precedentele sale istorice este preceptul fundamental că toate dorinţele noastre legate de iubire, sex şi familie ar trebui să vizeze una şi aceeaşi persoană. Nicio altă societate nu a fost la fel de strictă şi de încrezătoare cu privire la instituţia căsătoriei şi, ca urmare, nici atât de dezamăgită de ea.

În trecut, aceste trei nevoi foarte diferite – de iubire, sex şi familie – erau în mod înţelept deosebite şi tratate separat una de cealaltă. Trubadurii Provenţei secolului al XII-lea, de exemplu, erau experţi în iubirea romantică. Ei erau versaţi în suferinţa suscitată de vederea unei siluete graţioase, în insomnia agitată pricinuită de perspectiva unei întâlniri şi în puterea câtorva vorbe sau a unei priviri de a exalta. Însă aceşti curteni nu se arătau câtuşi de puţin interesaţi să coreleze astfel de dorinţe preţioase şi profunde cu intenţii practice similare – adică să întemeieze o familie sau măcar să facă sex cu cele pe care le iubeau atât de pătimaş.

Libertinii Parisului începutului de secol XVIII erau la fel de dedicaţi, însă în cazul lor mai degrabă ideii de sex decât iubirii romantice: ei venerau deliciul descheierii veşmintelor amantei pentru prima dată, încântarea de a explora şi de a fi explorat de celălalt în voie la lumina lumânărilor, fiorul subversiv de a seduce pe cineva pe furiş în timpul Mesei. Totuşi, aceşti aventurieri romantici înţelegeau şi că astfel de plăceri aveau foarte puţine în comun cu iubirea sau cu creşterea unei liote de copii.

În ceea ce priveşte impulsul de a întemeia o familie, acesta a animat o mare parte a omenirii încă din primele zile ale bipedismului în estul Africii. În tot acest timp, însă, nu pare să-i fi trecut aproape nimănui prin cap (până foarte de curând, evolutiv vorbind) că proiectul respectiv trebuie coagulat prin dorinţă sexuală constantă, precum şi senzaţii frecvente de alean la vederea celuilalt părinte la capătul opus al mesei de bucătărie.

Independenţa, dacă nu chiar incompatibilitatea laturilor noastre romantice, sexuale şi familiale era considerată un dat universal şi nederanjant până pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, când, printre membrii unei anumite pături a societăţii din ţările mai prospere ale Europei, a început să prindă contur un nou ideal remarcabil. Acesta enunţa că, începând din momentul acela, nu mai era suficient doar ca soţii să se tolereze unul pe celălalt de dragul copiilor; în schimb şi în plus, trebuiau să se considere obligaţi să se iubească profund şi să se dorească unul pe celălalt. Relaţiile dintre ei trebuiau să îmbine energia romantică a trubadurilor cu entuziasmul sexual al libertinilor. Astfel, omenirii i s-a înfăţişat ideea îmbietoare potrivit căreia nevoile noastre cele mai presante şi-ar putea găsi rezolvarea în acelaşi timp, *cu ajutorul unei singure alte persoane.*

Nu e o coincidenţă faptul că noul ideal de căsnicie a fost creat şi susţinut aproape exclusiv de o anumită categorie

economică – burghezia –, el reflectând, de altfel, în mod straniu, şi permanenta ezitare a acesteia între libertate şi constrângere. Într-o economie aflată în plin avânt graţie progreselor tehnologice şi comerciale, această clasă nou încurajată nu mai trebuia să accepte aşteptările mărginite ale categoriilor inferioare. Având nişte bani în plus pe care să-i investească în propria relaxare, avocaţii şi negustorii burgheji îşi puteau fixa idealuri mai înalte sperând să găsească în partenera de viaţă şi altceva decât un om care să-i ajute să supravieţuiască până iarna următoare. Cu toate acestea, totuşi, ei nu dispuneau de resurse nelimitate. Nu aveau răgazul nesfârşit al trubadurilor a căror avere moştenită le permitea să-şi petreacă trei săptămâni scriind o epistolă închinată frunţii iubitei. Burghezii aveau afaceri de derulat şi depozite de administrat. Nu-şi puteau îngădui nici aroganţa socială a artistocraţilor libertini, ale căror putere şi statut îi făceau să frângă inimi şi să-şi distrugă propriile familii cu nonşalanţă, asigurându-le mijloacele de a şterge urmele tuturor buclucurilor în care ar fi intrat.

Burghezia nu era, aşadar, nici atât de împilată încât să nu-şi îngăduie luxul iubirii romantice, nici atât de neîngrădită de nevoi încât să poată da curs în voie complicaţiilor erotice şi emoţionale. Ideea de a accede la împlinire investind într-un partener unic, legal şi etern contractat reprezenta un răspuns vremelnic la ezitarea lor specifică între nevoia emoţională şi constrângerile de ordin practic.

Idealul burghez a proscris o sumedenie de metehne şi de comportamente care până atunci ar fi fost dacă nu complet ignorate, atunci cel puţin nepercepute ca reprezentând automat motive pentru a pune capăt unei căsnicii sau a distruge o familie. O relaţie între soţi limitată la o prietenie călduţă, adulterul, impotenţa – toate acestea au căpătat acum o importanţă nouă şi

profundă. Ideea de a accepta un mariaj lipsit de iubire şi căldură era un blestem pentru burghez în aceeaşi măsură în care aceea de a nu avea aventuri extraconjugale i-ar fi părut unui libertin.

Evoluţia ambiţiei romantice a burghezului poate fi urmărită uşor în literatură. Romanele lui Jane Austen continuă să ne pară contemporane pentru că aspiraţiile impuse personajelor ei le reflectă şi le-au inspirat pe cele pe care le nutrim noi înşine. La fel ca Elizabeth Bennet din *Mândrie şi prejudecată* şi ca Fanny Price în *Mansfield Park*, şi noi tânjim să împăcăm dorinţa de a avea o familie stabilă cu sinceritatea sentimentelor pentru soţii noştri. Însă istoria romanului trimite şi la nişte aspecte mai întunecate ale idealului romantic. *Madame Bovary* şi *Anna Karenina*, fără discuţie cele mai bune romane europene ale secolului al XIX-lea, ne înfăţişează două eroine care, aşa cum o cer epoca în care trăiesc şi poziţia lor socială, caută în parteneri un set complex de calităţi: ele îşi doresc ca aceştia să fie în acelaşi timp soţi, trubaduri şi libertini. În ambele cazuri, însă, viaţa le-o oferă doar pe prima dintre cele trei. Emma şi Anna sunt captive în mariaje sigure din punct de vedere economic, dar lipsite de iubire, ceea ce altădată ar fi reprezentat un motiv de invidie, însă acum li se pare de nesuportat. În acelaşi timp, ele trăiesc într-o lume burgheză care nu le poate aproba tentativele de a se lansa în aventuri extraconjugale. Sinuciderea lor ilustrează natura ireconciliabilă a acestui nou model de iubire.

5.

Idealul burghez nu reprezintă întru totul o iluzie. Există unele mariaje, puţine, e drept, care îmbină perfect cele trei aspecte ale împlinirii – cel romantic, cel erotic şi cel familial – şi care nu vor fi niciodată tulburate de adulter. Nu putem spune, aşa cum

cinicii sunt uneori tentați să o facă, că mariajul fericit este un mit. Lucrurile sunt infinit mai chinuitoare: acesta este posibil, totuși, foarte, foarte rar. Nu există niciun motiv metafizic pentru care o căsnicie să nu ne împlinească toate speranțele; pur și simplu sorții ne sunt cât se poate de potrivnici – un adevăr tragic pe care ar trebui să-l înfruntăm cu calm înainte ca viața să ni-l reveleze în felul ei brutal, într-un moment ales de ea.

ii. Prostia adulterului

1.

Dar hai să mai aruncăm o dată moneda: dacă a privi căsnicia ca pe încununarea tuturor speranțelor noastre legate de iubire, sex și familie este naiv și nechibzuit, la fel este și a crede că adulterul poate fi antidotul eficient pentru dezamăgirile căsniciei.

Ceea ce este esențialmente greșit la ideea de adulter, la fel ca în cazul unei anumite concepții despre căsnicie, este idealismul ei. În vreme ce, la prima vedere, el poate părea o activitate cinică și demoralizantă, în realitate adulterul incumbă convingerea că am putea suplini cumva neajunsurile propriului mariaj cu o aventură extramaritală. Însă a da crezare acestei idei înseamnă să înțelegem greșit condițiile pe care ni le impune viața. Este imposibil să ne culcăm cu cineva în afara căsătoriei fără să stricăm lucrurile din interiorul ei la care ținem – la fel cum este imposibil să rămânem fideli într-o căsnicie fără să ratăm unele dintre cele mai mari și mai importante plăceri senzoriale între timp.

2.

Nu există răspuns pentru tensiunile căsniciei, dacă prin răspuns ne gândim la o înțelegere prin care niciuna dintre părți nu suferă vreo pierdere și prin care fiecare element pozitiv la care ținem poate coexista alături de toate celelalte, fără ca vreunul dintre ele să pricinuiască sau să sufere vreun rău.

Fiecare dintre cele trei lucruri pe care ni le dorim în această privință – iubire, sex și familie – îi afectează și îi rănește pe alții în moduri diabolice. A iubi pe cineva ne poate inhiba capacitatea de a face sex cu persoana respectivă. O întâlnire secretă cu cineva pe care nu-l iubim, dar pe care îl găsim atrăgător ne poate pune în pericol relația cu soțul pe care îl iubim, dar care nu ne mai excită. Apariția copiilor poate primejdui și iubirea, și sexul, dar, cu toate acestea, a ne neglija copiii pentru a ne concentra asupra mariajului sau a fiorilor sexuali poate amenința sănătatea și stabilitatea mintală a următoarei generații.

Periodic, frustrarea ne împinge să căutăm o soluție utopică la această harababură. Poate că ar funcționa o căsnicie deschisă, ne spunem. Sau o politică a secretelor. Sau o renegociere a contractului marital de la un an la altul. Sau găsirea cuiva care să aibă grijă de copii în locul nostru. Toate aceste strategii sunt menite să dea greș, din păcate, pentru simplul motiv că pierderea este înscrisă în regulile situației. Dacă mergem în crailâc, periclităm iubirea soțului și sănătatea psihologică a copiilor noștri. Dacă n-o facem, ne vom plictisi și vom rata exaltarea dată de relațiile noi. Dacă păstrăm secretă aventura, ea ne va roade pe dinăuntru și va impieta asupra capacității noastre de a primi iubirea celuilalt. Dacă ne mărturisim infidelitatea, partenerul se va panica și nu va trece niciodată peste aventurile noastre sexuale (chiar dacă pentru noi nu au însemnat nimic). Dacă ne

concentrăm toate energiile asupra copiilor, aceştia ne vor abandona într-un final, lăsându-ne să ne trăim viaţa nefericiţi şi însinguraţi. Dar dacă ne ignorăm copiii în favoarea scopurilor romantice ale cuplului pe care îl alcătuim, îi vom traumatiza şi ne vom atrage pentru totdeauna resentimentele lor. Căsnicia se aseamănă astfel unui aşternut ce nu poate fi netezit niciodată: atunci când căutăm să perfecţionăm şi să ameliorăm un aspect al ei, nu reuşim decât să le boţim şi să le deranjăm şi mai tare pe celelalte.

3.

Care ar fi o concepţie mai realistă pe care am putea-o lua cu noi într-o căsnicie? Ce fel de jurăminte ar trebui să schimbăm cu partenerul nostru pentru a avea o şansă sinceră la fidelitate reciprocă? Cu siguranţă s-ar impune ceva mai prevenitor şi mai pesimist decât platitudinile obişnuite – de exemplu: „Promit să fiu dezamăgit de tine şi numai de tine. Promit să te fac pe tine unicul depozitar al regretelor mele în loc să le împrăştii în stânga şi-n dreapta printr-o mulţime de aventuri şi o viaţă de promiscuitate sexuală. Am analizat diverse variante de nefericire, şi faţă de tine am ales să mă angajez". Acesta este genul de promisiuni generos de pesimiste şi binevoitor de lipsite de romantism pe care cuplurile ar trebui să şi le facă în faţa altarului.

Din acel moment, o aventură ar constitui doar o trădare a angajamentului reciproc de a fi dezamăgit într-un anume mod, nu a unei speranţe nerealiste. Soţii înşelaţi nu s-ar mai plânge furioşi că se aşteptau ca partenerul să fie pur şi simplu fericit alături de ei. În schimb, ei ar putea vocifera mai tulburător şi mai corect: „Mă bazam pe tine să fii fidel acelui tip specific de dezamăgire pe care îl reprezint".

4.

Atunci când ideea unei căsnicii bazate pe iubire a prins în secolul al XVIII-lea, ea a înlocuit o raţiune mai veche şi mai prozaică a matrimoniului, potrivit căreia cuplurile se căsătoreau pentru că ambii logodnici ajunseseră la vârsta potrivită, constataseră că suportau să se uite unul la celălalt, nu doreau să-şi supere cele două perechi de părinţi şi nici pe vecini, aveau câteva bunuri de protejat şi îşi doreau să întemeieze o familie.

Prin comparaţie, noua filozofie a burgheziei nu legitima decât o singură justificare pentru căsătorie: iubirea profundă. Condiţia aceasta reunea o sumedenie de senzaţii şi sentimente confuze, dar totemice, inclusiv incapacitatea logodnicilor de a sta departe unul de celălalt, starea de excitaţie fizică pe care i-o provoca fiecăruia dintre ei apariţia celuilalt, convingerea că modurile de a gândi li se potriveau perfect, nevoia de a-şi citi unul altuia poezii la lumina lunii şi dorinţa de a-şi contopi sufletele într-unul singur. Cu alte cuvinte, căsnicia a trecut de la a fi o *instituţie* la a fi *consfinţirea unui sentiment*, de la a fi un rit de trecere aprobat de factori externi la a fi un răspuns motivat intrinsec la o stare emoţională.

Justificarea acestei transformări în ochii apărătorilor săi moderni a constituit-o teama reînnoită de ceea ce era cunoscut sub numele de „inautenticitate", un fenomen psihologic prin care sentimentele interioare ale unei persoane difereau de cele pe care lumea exterioară le aştepta de la ea. Ceea ce vechea tradiţie ar fi numit respectuos „a căuta să faci o impresie bună" era acum redefinit ca „a minţi", în vreme ce „a te preface din politeţe" era în mod mai melodramatic reinterpretat drept „trădare de sine". Accentul pus pe atingerea unui echilibru între eul interior şi cel exterior implica nişte amendamente noi foarte

stricte la ceea ce trebuia să însemne o căsnicie reuşită. A simţi doar o afecţiune sporadică faţă de soţ, a face sex mediocru de şase ori pe an, a rămâne căsătoriţi doar de dragul copiilor – astfel de compromisuri erau văzute drept abdicări de la orice pretenţie de a-şi împlini natura umană.

5.

Ajunşi tineri adulţi, majoritatea dintre noi pornim la drum nutrind un soi de respect intuitiv faţă de ideea unei căsnicii bazate pe iubire. Ne-ar fi foarte greu să evităm acest sentiment, dată fiind prejudecata noastră culturală în favoarea ei, şi totuşi, pe măsură ce înaintăm în vârstă, cei mai mulţi vom începe să ne întrebăm dacă toată treaba asta nu e cumva doar o fantezie ticluită de un grup de scriitori şi de poeţi cu minţi de adolescenţi cu câteva sute de ani în urmă – şi dacă nu ne-ar fi mai bine la adăpostul unui sistem tradiţional, instituţionalizat, care a deservit foarte bine omenirea în cea mai mare parte a existenţei ei de până atunci.

O astfel de reevaluare poate fi sugerată de o conştientizare a cât de haotice şi de înşelătoare ne pot fi sentimentele. Se poate, de pildă, să zărim un chip atrăgător la o trecere de pietoni şi în consecinţă să ne dorim să ne dăm viţele peste cap de dragul lui. Atunci când o persoană seducătoare cu care am avut o conversaţie erotică într-un *chat room* pe internet propune să ne întâlnim într-un hotel de lângă aeroport, ne putem simţi tentaţi să ne dinamităm viaţa pentru câteva ore de plăcere. Sunt momente când suntem atât de furioşi pe partenerul de viaţă, încât am fi fericiţi să-l lovească maşina; însă zece minute mai târziu, se întâmplă ceva care ne reaminteşte că am muri mai degrabă decât să rămânem singuri. Plictiseala weekendurilor ne poate

face ne dorim cu disperare să crească odată copiii, să-şi piardă interesul faţă de săritul la trambulină şi să ne lase în pace pentru totdeauna să putem citi şi noi o revistă şi să ne bucurăm de o sufragerie ordonată – ca apoi, o zi mai târziu, la birou, să ne vină să urlăm de ciudă pentru că o şedinţă ameninţă să se prelungească şi ne dăm seama că n-o să ajungem la timp să-i băgăm în pat.

Apărătorii mariajului bazat pe sentimente venerează emoţiile pentru sinceritatea şi autenticitatea lor, însă pot face asta numai pentru că evită să se uite cu atenţie la ceea ce pluteşte în permanenţă prin caleidoscoapele emoţionale ale oamenilor: toate forţele contradictorii, sentimentale şi hormonale care ne trag într-o sută de direcţii adesea nebuneşti şi fără finalitate. A da curs fiecărei emoţii care ne încearcă ar însemna să anulăm orice şansă de a duce o viaţă coerentă. Nu ne-am simţi împliniţi dacă nu am fi inautentici o parte din timp, poate chiar în majoritatea timpului – şi anume în privinţa unor lucruri precum dorinţele noastre trecătoare de a ne strânge de gât copiii, de a ne otrăvi soţul sau de a divorţa după ce ne-am certat care dintre noi schimbă becul.

Romantismul a scos în evidenţă pericolele inautenticităţii, dar nu ne pasc mai puţine pericole dacă încercăm în permanenţă să ne sincronizăm viaţa exterioară cu cea lăuntrică. Înseamnă să ne investim sentimentele cu mult prea multă greutate, să ne dorim să ne slujească drept principii călăuzitoare după care să ne trăim vieţile. Suntem nişte aglomerări chimice haotice şi avem nevoie disperată de nişte norme de bază la care să subscriem în rarele noastre momente de luciditate. Ar trebui să ne simţim recunoscători şi apăraţi să ştim că premisele noastre exterioare nu concordă cu ceea ce simţim în interior; este un semn că poate suntem pe drumul cel bun.

6.

Putem saluta căsătoria ca pe o instituție care rezistă de pe o zi pe alta fără a părea să se preocupe prea mult de ceea ce simt membrii ei. O astfel de omisiune inofensivă s-ar putea să reflecte mai bine dorințele pe termen lung ale indivizilor decât un sistem care le-ar lua pulsul emoțional din oră în oră, ajustându-le condiția socială în mod corespunzător.

Căsătoria se întâmplă să le priască și copiilor. Ea îi scutește de îngrijorările pricinuite de certurile părinților: pot avea încredere că mami și tati se plac suficient cât să găsească o soluție la problemele pe care le au, chiar dacă se ciondănesc și se înghiontesc în fiecare zi, așa cum fac și ei pe terenul de joacă.

Într-o căsnicie practică, soții nu ar trebui să își reproșeze unul altuia infidelitățile ocazionale; în schimb ar trebui să se simtă mândri că au reușit în cea mai mare parte a timpului să rămână credincioși mariajului lor. Prea numeroși sunt cei care pornesc la drum într-o relație punând greșit accentul moral, desconsiderând impulsul de a călca strâmb ca pe ceva dezgustător și inimaginabil. În realitate, capacitatea de a rămâne este nemaipomenită și demnă de cinste, cu toate că mult prea frecvent este luată drept de la sine înțeleasă și considerată starea de fapt normală. Faptul că doi parteneri sunt dispuși să-și vadă viețile trecându-le după gratiile căsniciei fără a da curs impulsurilor sexuale exterioare reprezintă un miracol al civilizației și al bunătății pentru care amândoi ar trebui să fie recunoscători în fiecare zi.

Soții care își rămân fideli unul altuia ar trebui să recunoască dimensiunea sacrificiului pe care îl fac pentru iubirea lor și pentru copii și ar trebui să se simtă mândri de curajul lor. Nu este nimic normal sau plăcut la renunțarea sexuală. Fidelitatea merită să fie considerată o realizare și preamărită constant – ideal cu niște

medalii şi lovituri de gong în piaţa mare – în loc să fie subestimată ca o normă întru nimic remarcabilă, a cărei subminare printr-o aventură extraconjugală ar trebui să provoace furia soţilor. O căsnicie fidelă ar trebui să fie permanent marcată de conştientizarea imensei stăpâniri de sine şi a generozităţii de care dau dovadă cele două părţi reuşind să se abţină să se culce cu cine se nimereşte (şi, dacă tot vine vorba, să nu se omoare între ei). Dacă unul dintre parteneri s-ar întâmpla să calce strâmb, celălalt ar putea renunţa la furie în schimbul uluirii la gândul că au reuşit să se păstreze atât de mult timp fideli şi calmi în condiţii dintre cele mai vitrege.

IV. Concluzie

1.

S-ar putea să ne fie mult mai bine fără dorinţe sexuale; aproape întreaga viaţă, ele nu fac decât să ne pricinuiască necazuri şi durere. În numele lor, facem lucruri revoltătoare cu oameni care nu ne plac cu adevărat, ca mai apoi să ne simţim dezgustători şi păcătoşi. Cei pe care îi dorim de obicei ne resping pe motiv că suntem prea urâţi sau că nu suntem genul lor; întotdeauna cei drăguţi au deja un prieten sau o prietenă; prima noastră tinereţe este marcată în mare parte de un şir nesfârşit de respingeri, de muzică tristă şi de pornografie proastă. Ni se pare un miracol atunci când în cele din urmă cuiva i se face milă de noi şi ne acordă o şansă, însă chiar şi atunci ne trezim că începem să tânjim după picioarele şi părul altora. Am fi atât de drăguţi fără sex – drăguţi aşa cum sunt băieţii şi fetiţele de şapte ani, plini de drăgălăşenie şi de uimire în legătură cu vieţile saguinilor şi ale căprioarelor. Pe măsură ce înaintăm în vârstă, ne aşteaptă groaza şi umilinţa de a ne trezi incapabili să ducem la bun sfârşit actul sexual, de a ne uita hulpav la pulpele şi la gleznele unor oameni care făceau primii paşi când noi eram deja studenţi şi de a fi martorii prăbuşirii propriului corp, altădată vioi şi elastic. Într-o zi proastă, toată treaba asta pare gândită să ne înfrângă.

2.

Însă mai este, desigur, un aspect al dorinței sexuale, unul plin de extaz și de noutate. Poate cel mai bun moment să ne dăm seama de asta este într-o seară senină de vară, într-un oraș mare, pe la șase și jumătate, când ziua de lucru e pe sfârșite iar străzile miros a motorină, a cafea, a mâncare prăjită, a asfalt încins și a sex. Trotuarele roiesc de oameni în costume, rochii din bumbac cu imprimeuri și jeanși largi. Luminile de pe poduri s-au aprins deja, iar deasupra planează avioane; toată lumea cuminte a pornit către casele din suburbii să prindă baia copiilor, însă, pentru cei rămași, noaptea promite căldură, aventuri amoroase și zburdălnicii.

Sexul ne scoate din casă și din noi înșine. În numele lui, ne lărgim orizonturile și interacționăm la întâmplare cu alți membri ai speciei noastre. Oameni care altfel trăiesc retrași, crezând tacit că nu au mare lucru în comun cu majoritatea banală a omenirii, intră în baruri și în discoteci, urcă emoționați treptele unor blocuri de locuințe ieftine, așteaptă în incinte necunoscute, țipă ca să se facă auziți peste zgomotul muzicii și vorbesc politicos cu mame respectabile în sufragerii pline de bibelouri și de fotografii de la concursurile școlare, în vreme ce la etaj copiii adulți ai mamelor își pun o pereche nouă de lenjerie elegantă.

În numele sexului ne lărgim aria intereselor și punctele de reper. Pentru a ne potrivi cu iubiții noștri, devenim fascinați de detaliile mobilei suedeze de secol XVIII și descoperim porțelanul neglazurat sud-coreean. Pentru sex, un tâmplar tatuat solid, dar delicat va sta într-o cafenea față în față cu o doctorandă diafană cu breton, ascultând într-o doară explicația chinuitoare a semnificației grecescului *eudaimonia* în vreme ce privirea i se

plimbă peste pielea ei de alabastru şi cineva prăjeşte cârnaţi undeva în fundal.

Ar fi mult mai puţine lucruri de făcut fără sex. Nimeni nu şi-ar bate capul să deschidă magazine de bijuterii, să brodeze dantelă, să servească mâncare pe tipsii de argint sau să amenajeze camere de hotel pe pontoane înălţate peste lagune tropicale. Cea mai mare parte a economiei noastre ar fi lipsită de sens fără sex ca forţă motrice şi principiu de organizare. Energia nebunească a burselor de valori, cabinele de probă capitonate şi decorate cu frunze aurii ale magazinului Dior de pe Bond Street, întâlnirile de la Muzeul de Artă Contemporană, codul negru servit pe terasele restaurantelor japoneze – ce rost au toate acestea dacă nu să sprijine procesul în urma căruia doi oameni vor ajunge în cele din urmă să facă dragoste într-o încăpere întunecată în vreme ce de jos, din stradă, răzbat sirenele?

Numai prin prisma sexului trecutul devine cu adevărat inteligibil. Aparentul exotism al Romei antice sau al Dinastiei Ming a Chinei nu se poate să fi fost totuşi atât de mare, oricare ar fi fost barierele lingvistice şi culturale dintre ele, pentru că şi acolo oamenii simţeau atracţia obrajilor îmbujoraţi şi a gleznelor elegante. În timpul domniei lui Moctezuma I în Mexic sau al celei a lui Ptolemeu II în Egipt, trebuie să fi fost la fel să penetrezi sau să te laşi penetrat de cineva şi să icneşti sub apăsarea trupului lui sau al ei.

Fără sex, am fi periculos de invulnerabili. Ne-am putea crede mai presus de ridicol. Nu am cunoaşte respingerea şi umilinţa atât de îndeaproape. Am putea îmbătrâni respectabil, obişnuindu-ne cu privilegiile ce ne revin şi crezând că înţelegem ce se întâmplă. Ne-am putea pierde printre cifre şi vorbe. Sexul este cel care devălmăşeşte în mod salutar ierarhiile puterii, ale condiţiei sociale, ale banilor şi ale inteligenţei. Profesoara universitară

se va lăsa în genunchi şi îl va implora pe muncitorul de la fermă neşcolit să o biciuiască. Directorul de multinaţională îşi va pierde uzul raţiunii din pricina unei stagiare; va părea complet irelevant faptul că, în vreme ce el are pe mână câteva milioane, ea trăieşte cu chirie într-un subsol. Singura lui prioritate o va reprezenta plăcerea ei. De dragul ei, el va învăţa numele unor formaţii de muzică de care nu a auzit în viaţa lui, va intra într-un magazin de unde îi va cumpăra o rochie galben-canar care nu i se va potrivi, se va arăta amabil în privinţe care nu l-au interesat niciodată, îşi va accepta nebunia şi slăbiciunea şi, când se va fi terminat totul, va sta în maşina lui germană scumpă în faţa casei lui imaculate şi va plânge necontrolat.

Am putea chiar savura durerea pe care ne-o pricinuieşte sexul, căci fără ea nu am cunoaşte arta şi muzica la fel de bine. Liedurile lui Schubert, *Ophelia* lui Natalie Merchant, *Scene dintr-o căsnicie* al lui Bergman sau *Lolita* lui Nabokov şi-ar pierde toate din sens. Am fi mult mai puţin familiarizaţi cu agonia şi, ca atare, mult mai cruzi şi mai puţin dispuşi să râdem de propria persoană. După toate lucrurile pline de dispreţ, dar corecte care s-au spus despre dorinţele noastre sexuale diabolice, putem totuşi să le onorăm pentru că nu ne îngăduie să uităm, mai mult de câteva zile odată, ce implică să duci o viaţă trupească, chimică şi cel mai adesea nebunească de om.

Temă pentru acasă

Un mare număr de cărţi, articole, filme şi conversaţii mi-au insuflat ideile pentru această carte. Următoarele s-au dovedit utile.

I. Introducere

Pesimismul în legătură cu natura umană, inclusiv cu sexul, este frumos aprofundat de Pascal în *Pensées*, de Arthur Schopenhauer în *Maxime despre înţelepciune* şi de John Gray în *Straw Dogs*. Toţi aceşti trei autori sunt de părere că a îmbărbăta pe cineva nu ar trebui confundat cu a-i spune lucruri amuzante. Aşa cum o arată şi ei, este mult mai bine să spui lucruri extrem de dure şi de revoltătoare, care vor duce la redefinirea aşteptărilor, creând astfel prilejuri de recunoştinţă pentru binecuvântările mărunte.

II. Plăcerile sexului

Sunt surprinzător de multe lucruri de învăţat despre fanteziile noastre din cartea *My Secret Garden* de Nancy Friday şi din *The Hite Report* de Shere Hite. Capitolele lui Friday referitoare la incest, prostituţie şi viol sunt deosebit de interesante.

Fetişurile sunt amplu documentate şi clasificate de Richard von Krafft-Ebing în *Psychopatia Sexualis* şi de Havelock Ellis în cartea sa *Studies in the Psychology of Sex*. Ambele cărţi sunt, din păcate, extrem de plictisitoare.

Lucrarea lui David Perrett *In Your face: The New Sciences of Human Attraction* oferă o prezentare bună a perspectivei evoluționist-biologice asupra frumuseții și a sexului. Volumul lui Kenneth Clark *The Nude* este impresionant în tratarea frumuseții și a dorinței. Pentru Ingres, monografia lui Andrew Carrington Shelton, *Ingres and His Critics*, este o referință utilă.

Lucrarea lui Wilhelm Worringer *Abstraction and Empathy* lansează o teorie incitantă despre psihologia gustului artistic.

Însemnătatea frumuseții și relația ei cu virtutea și moralitatea sunt analizate excelent de John Armstrong în *The Secret Power of Beauty*.

Cel mai bun film făcut vreodată despre fetișism este *Le genou de Claire* al lui Eric Rohmer.

Aflați mai multe despre Natalie Portman pe www.natalieportman.com și despre Scarlett Johansson pe www.scarlettjohansson.org.

Casa de modă italiană Marni, www.marni.com, produce unii dintre cei mai buni pantofi fără toc din lume.

III. Problemele sexului

Dificultățile sexuale cu care ne confruntăm în relațiile de lungă durată se numără printre subiectele analizate într-o colecție de eseuri intitulată *Rethinking Marriage*, editată de psihanalistul Christopher Clulow. Freud este de asemenea interesant în multe privințe, și în mod special în lucrarea sa *Trei eseuri pe tema teoriei sexualității*.

William Masters și Virginia Johnson au o abordare fascinantă în volumul *Human Sexual Inadequacy*, care aproape că îți dă impresia unui roman despre America secolului XX, deghizat

într-un manual despre cum să depășești ejacularea prematură, impotența și vaginismul.

Cuplurile care doresc să-și revigoreze relația ar trebui să-și propună o ședere într-unul dintre hotelurile din lanțul Park Hyatt: www.park.hyatt.com. Din păcate, după cum era de așteptat, costurile îi vor ustura.

Aflați mai multe despre Manet și despre sparanghel din *Manet, inventeur du moderne* de Stéphane Guégan și John Lee.

Am învățat despre pornografie de pe www.pornhub.com. Multe lucruri interesante despre cenzură și despre justificarea pe care i-o dă Biserica Catolică se pot afla din volumul lui Henry Kamen, *The Spanish Inquisition* (*Inchiziția spaniolă*). Cécile Laborde analizează hijabul în *Critical Republicanism: The Hijab Controversy and Political Philosophy.*

Cum ar putea arăta pornografia viitorului ni se sugerează în unele dintre minunatele imagini din cartea scrisă de Jessica Todd Harper, *Interior Exposure.*

Căsnicia și adulterul sunt abordate în studiul clasic al lui Tony Tanner, *Adultery and the Novel.* Și John Armstrong este bun pe acest subiect în *Conditions of Love,* așa cum este și Gustave Flaubert, desigur, în *Madame Bovary.* În ceea ce mă privește, nu mi-am schimbat părerea asupra unora dintre lucrurile pe care le-am scris în prima mea carte, *Eseuri de îndrăgostit.*

Per ansamblu, subiectul iubirii și căsniciei este cel mai bine surprins de către Ingmar Bergman în filmul *Scene dintr-o căsnicie,* pe care toți viitorii însurăței ar trebui să fie obligați să-l vizioneze prin ordonanță guvernamentală înainte să-și pună pirostriile.

IV. Concluzia

Farmecele asudate ale sexualității se experimentează cel mai bine în Manhattan în iulie. Albumul lui Nathalie Merchant, *Ophelia*, este o alegere remarcabilă pentru oricine a fost părăsit de curând. Nici Arthur Schopenhauer (vezi notele privind Introducerea) nu e rău.

Ilustrații

Autorul și editorul ar dori să le mulțumească următorilor pentru permisiunea de a reproduce imaginile folosite în această carte:

Kama Sutra. Ilustrație de album, India, sfârșitul secolului al XVIII-lea / începutul secolului al XIX-lea. Colecție privată. Foto: Werner Forman

Massaccio, *Adam și Eva izgoniți din Paradis*, c. 1427. Capela Brancacci, Santa Maria del Carmine, Florența. Foto: The Bridgeman Art Library.

Toaletă în avion © Rex Features

Ceas de mână bărbătesc, anii 1940, marca Vacherin Constantin, Geneva

Mocasin de damă, 2011, Bertie Shoes

Comparație între două chipuri de femeie. Coala III, Figura G din *In Your Face: The New Science of Human Attraction*, 2010, de David Perrett. Reprodusă cu permisiunea autorului.

Comparație între două chipuri de bărbat, *ibid.*, p. 81. fig. 4-5.

Jean-Auguste-Dominique Ingres, *Madame Antonia Devaucay de Nittis*, 1807, Musée Condé, Chantilly. Foto: The Bridgeman Art Library

Rochie din mătase verde cu imprimeuri, Marni Edition

Bluză roz și negru cu fundă, D&G Dolce & Gabbana

Scarlett Johansson © Rex Features

Natalie Portman © Getty Images

Fațada Bisericii Santa Prisca y San Sebastian, Taxco © Mone Rosales / Fotolia

Agnes Martin, *Prietenie*, 1963. Inserţiune de foiţă de aur şi ipsos pe pânză. Dar neînsemnat şi promis al lui Celeste şi Armand P. Bartos, MoMa, New York © 2011. Agnes Martin / DACS, Londra. Foto: Scala, Florenţa

Caravaggio, *Iudita tăind capul lui Holofern*, 1599. Palazzo Barberini, Roma. Foto: The Bridgeman Art Library

Cameră de lux la Hotelul Park Hyatt, Tokio. Foto: mulţumiri Park Hyatt, Tokio.

Edouard Manet, *Mănunchi de sparanghel*, 1880. Muzeul Wallraf-Richartz, Koln. Foto: Erich Lessing / akg-images

„Demonstrarea tehnicii strângerii". Fig. 4 din William Masters şi Virginia Johnson, *Human Sexual Inadequacy*, 1970. Reprodusă cu permisiunea Hachette Book Group, SUA. Citatul de la p. 82 este de asemenea luat din *Human Sexual Inadequacy* (Little Brown and Co., 1970)

Grup de femei, Yazd, Iran © DB Images / Alamy

Fete la plajă, Bondi Beach, Australia ©Oliver Strewe / Lonely Planet Images

Sandro Botticelli, *Madona cu cartea* sau *Fecioara învăţându-l pe Pruncul Iisus să citească*, 1483. Museo Poldi Pezzoli, Milano. Foto: The Bridgeman Art Library.

Becky in the Den, 2003 © Jessica Todd Harper

Cuprins

I. Introducere 5

II. Plăcerile sexului 15

1. Erotism şi singurătate 17
2. Poate fi „sex-appealul" profund? 41
3. Natalie sau Scarlett? 51

III. Problemele sexului 59

1. Sexul şi iubirea 61
2. Respingerea sexuală 65
3. Lipsa dorinţei 68
4. Pornografia 95
5. Adulterul 112

IV. Concluzie 129

Temă pentru acasă 135

Ilustraţii 139